

Anul XIV

Nr. 51 (503)

Simbătă

18 decembrie

1971

8 pagini

1 leu

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Lupta cu inerția

Cine ar fi putut crede, acum cincisprezece ani, cînd Nicolae Labiș lega cuvintele unul de altul, dînd acest titlu unei mișcări spirituale și această moștenire unei generații, că lupta cu inerția va fi după un deceniu și jumătate numele de noblete, de curaj și de patos revoluționar al unei întregi perioade istorice? Căci lupta cu inerția se desfășoară abia azi și lupta conștiinței cu inerția ni se arată clară, în fața ochilor, abia acum. Desigur, lupta cu inerția este întîi de toate descoperirea primejdiei în ceea ce nu pare primejdie, dar pînă la urmă ar anchiloză organismul social și organismul individual, producînd confuzie în lumea criteriilor și determinînd confuzie în lumea cea vie. Poate niciodată, ca azi, sărbătorirea în decembrie a lui Nicolae Labiș nu a avut o mai gravă semnificație și un rost mai organic. Niciodată nu l-am sărbătorit pe Nicolae Labiș altfel de natural ca acum. Pentru că abia acum esența poeziei lui — revoluționară și antidogmatică — găsește în noi conștiințele — pregătite de un întreg flux social — s-o înțelege și înțelegînd-o să o continue. Labiș a îmbătrînit, s-a maturizat extraordinar în conștiințele noastre și eu simt că e pentru prima oară după moartea sa, acum în acest decembrie, cînd Labiș nu mai are douăzeci și unu de ani. Ochii mei îl văd pe un orologiu, oprit la ora fixă de un cutremur, care — dintr-un cutremur și mai puternic — reîncepe să meargă.

★
Ce ciudat lucru! Nicolae Labiș redevine actual fără nici un efort al său, numai prin simpla noastră dezvoltare de conștiință care ajunge în dreptul gândului său iluminat. Iată că, în 1971, noi regăsim strigătul de puritate al unui mare poet ce se stîngea în 1956. Cu alți mai mult — cînd Nicolae Labiș confirmă de peste moarte misiunea poetului — trebuie să ne îndreptăm ochii către poezii acestei țări și să așteptăm răbdător așezarea universurilor viitoare, ce se vor confrunta ele însele cu deceniile și poate că vor fi confirmate. Căci amintirea vieții și morții lui Nicolae Labiș nu-i mai e cu nimic folosită de Nicolae Labiș. Ne e folosită însă nouă. Și, în acest sens, Nicolae Labiș este o jertfă — poate că involuntară — dar o jertfă ce ne-a salvat pe noi de la experiențe și mai triste. Fizionomia de azi a poeziei române îi e desigur datoare și poeziei lui Nicolae Labiș, dar îi e în cea mai mare măsură datorare poetului Nicolae Labiș. Pentru că mulți dintre cei buni de astăzi și-au putut întinde aripile, în aerul indulcit de sîmbra lui și în climatul moral prevestit de el. Poet comunist, poet revoluționar, Nicolae Labiș a înțeles că mîna și condeiul din mîna sînt inseparabile și că un cuvînt scris este un zăr aruncat, un destin provocat, o opțiune asumată. Nicolae Labiș a scris și a trăit într-o aceeași idee. De aceea moartea lui, acum cincisprezece ani, a salvat genul altor poeți de astăzi.

Se cuvine să-i dedicăm lupta noastră cu inerția. Și nu lui, ca băiat de douăzeci și unu de ani (vîrstă care nu-i mai ajunge încă el împlinescă și în moarte o altă) ci lui ca simbol al poetului și ca jertfă revoluționară. Contemplînd tabloul de lumină al poeziei române de astăzi, lîra încordată ca pentru a slobozi o săgeată, a lui Eugen Ionescu, respirația de scatantru perpelu a poeziei lui Ion Caraion, dansul nebun al ideilor din poezia lui Nichita Stănescu, tensiunea sculpturală a poeziei lui Șt. Aug. Doinaș, tulburătoarea aspirație spre lumină a lui Ion Alexandru, amploarea și tristețea poeziei lui Aurel Rău și tot ceea ce scriu Andrei Bălan, Tomozei, Nina Cassian, Șorocanu, Dimov, Horea, P. Stoica, Dinescu, nu putem să nu ne aducem aminte de Nicolae Labiș, gong surmugat de emoția misiunii sale și care a prevestit întreg acest spectacol. Și ar mai fi ceva de adăugat la datorită față de el: întîlnirea cu spiritul luptei lui Nicolae Labiș acum, după alina timp. Niciodată n-a bătu oară Nicolae Labiș ca astăzi, în acest decembrie. Pentru că niciodată poetul român nu a avut mai multă nevoie de claritate și de angajare, pentru că niciodată poetul român nu s-a aflat în fața unei tentative mai dificile ca azi, cînd poezia lui trebuie să aleagă, în drumul ei, marea conștiință a țării sau neantul. Niciodată ca azi formalismul și minciuna, rozul și brunul nu au stat mai rău în fața ochilor noștri. Niciodată ca azi lupta cu inerția nu s-a desfășurat la proporțiile unei națiuni. Și cine se consideră poet revoluționar și cine crede în drumul țării lui, aude bătînd în această zi de decembrie și ora Nicolae Labiș, ora luptei cu inerția, ora declanșării unui război (ce fusese presimțit și numit încă în 1956 de acest tânăr geniu) contra mimniciei, contra vechiului, contra minciunii, contra lașității, contra cameleonismului.

Este primul decembrie în care importanța lui Nicolae Labiș se vedește a fi atât de mare, încît cu mare greutate putem spune: „Noi ne aducem aminte de Nicolae Labiș” și cu mult mai multă ușurință ne vine să spunem: „Nicolae Labiș își aduce aminte de noi”.

lar lupta cu inerția devine numele unei epoci.

Adrian PAUNESCU

Cenaclul revistei LUCEAFĂRUL

Marti, 21 decembrie ora 18, va avea loc
sedința cenaclului revistei noastre
Vor citi: Radu Anton Roman și Dumitru Constantinescu — poezie, și Petre Dan Lazăr — proză.

156
de
participanți
la prima
seară
a cenaclului
revistei
LUCEAFĂRUL

FALS TRATAT DESPRE AMINTIRI Ce-ar fi fost dacă...

Jelci, doamne și n-am cui,
De armele lancelului...
Că le plouă și le ninge,
Și n-are cine le-nceinge...

CINTEC POPULAR.

Uneori, cînd grijile, sau necazurile, sau pur și simplu oboseala psihică mă împiedică să adorm, mă închipui un fel de demiurg al istoriei: mă „joc de-a ce-ar fi fost dacă...” Dacă Grouchy ar fi ajuns la timp la Waterloo; dacă Decebal ar fi avut o mitralieră, una singură și, evident, suficientă muniție; dacă lui Hitler i s-ar fi pus stavilă la timp; dacă...

Dar oricît rătăcește imaginația mea ostenită pe îndepărtate meleaguri istorice, o întrebare revine, obsedantă, dureroasă:

Ce-ar fi fost dacă în 1848 românii și ungurii din Transilvania nu s-ar fi bătut unii cu alții? Pentru că aici, în această tragică neînțelegere, dar nu reciproc!!! — zace simburile altor drame naționale ulterioare, a altor prejudecăți, de care au profitat în mod exclusiv cei care au profitat și de sacrificiile și eroismul revoluționarilor din 1848. Burghesia „națională” română și maghiară.

Cum a fost posibil ca sinistrul „Unio trium nationum” a lui Verböczy — care nega populația românească, cea mai veche și cea mai numeroasă în Transilvania, nu numai drepturile politice și sociale, dar chiar dreptul la existență, care declara simpli „tolerați” milioane de oameni — să fi fost păstrat ca o dogmă imuabilă politică și socială, în anul 1848, cînd asupra întregii Europe bătea furios vîntul libertății, făcînd să filteze pe baricade, în fumul bătăliilor, ideea drep-

tului la existență a fiecărei națiuni, zguduind din temelii stîlpii mincați de carii ai orinduirilor feudale?

Cum a fost posibil ca „luptătorii maghiari ai libertății”, însuflețiți de chemarea de flacără a lui Petöffi:

Talpra magyar, hij a haza
Itt az idő, most vagy soha
Rabok legyünk, vagy szabadosk
Itt az idő, szavazatok!
(Sus maghiare, te cheamă patria
A sosit timpul, acum sau niciodată!
Să fim robi, sau liberi!
A sosit ceasul: alegeți!)

să lupte împotriva fraților lor români, moțoganii Apusenilor, al căror inn de luptă era același:

Deșteaptă-te române, din somnul
cel de moarte
În care te-adînciră barbarii de tirani.

Nu e scopul acestor rînduri să încerce acum o analiză complexă a complexului joc de forțe, de interese, de semi-concesii și neînțelegeri, de ciocniri sălbatice în care s-a cheltuit atîta eroism de-o parte și de alta; nici de încercările perseverente ale unor spirite luminate (am numit pe Bălcescu, pe Petöffi, pe Bem) de a face să înceteze o luptă fratricidă, de a uni împotriva absolutismului austriac și țarist, pe cei care își iroseau singele unul împotriva celuilalt.

Bălcescu spunea, cu cită dreptate și cit de

Titus POPOVICI

(Continuare în pag. 5)

AUREL RĂU

Joc de doi

Mîinile ei frumoase, prelungi,
mîinile lui prelungi;
ochii ei mari, împăienjenii,
ochii lui împăienjenii;
respirația ei înaltă, pierdută,
respirația lui pierdută.

s-a călătat toată noaptea-n somn.

Era tîrziu și era departe.
Luna lugea printre nori și se ascundea,
se aprindea și se stîngea
printre scamele foarte albe
în țară
de lacuri și de păduri.

Mîinile lui frumoase, prelungi,
mîinile ei prelungi;
ochii lui mari, împăienjenii,
ochii ei împăienjenii;
respirația lui înaltă, pierdută,
respirația ei pierdută.

În timp ce sufletul, țiară mică,
în timp ce sexul, nebun bolnav trumos,
în timp ce vorbele simulate stau la pîndă
între gratii
de conveniență europeană,
în prag de iarnă...

Baladă

Intensitatea zilei, de prag de toamnă, l-a scos pe străzi.
Cu o castană-n mîini, abia sustrasă din țarul parcului,
străbate teme cunoscute — herald, duh de mlaștină,
el, tot mai neconvins de realitatea-i proprie.

Lumina rece, dozată, cu miliarde
de musculițe, vestind slîrșituri în felul lor, corespunde
însingurării multiple, de-acum orgoliu.
De fapt e totul încă posibil. Femei vin spre viață,
perechi curg sonore spre piscul fabulei. Vesel
se face în simțuri liniștite.

Și slîrșuind, are semne de lună nouă
părerea vagă, de-un ritm, din colțul tandru. „Tăcute
stau zidurile”. Altă de limitată înțepinderea
eruditului! Licîțul de-o secundă al metaforei
s-a da, dacă n-ai scos carnetul sub ochii-nregului
tîru. Dar ceresc, podul vechi!

Din pretutindeni, din pururi, din niciodată te-alegi solemn
și mai astral. Ca-ntr-un coșmar de Dalí
mașina oaselor mișcă. Să strigi un elan viril,
din nou. O castană în mîinile sale coapte,
de dat țărîni. Scripcar în lucrarea lui...

Auto Portret

Labiș: autoportret

Convertibilitatea poeziei

Nimeni nu poate nega că lirica noastră a făcut în ultima vreme o adevărat salt, remarcabil nu numai în sine, ci și în raport cu generarea internațională a forțelor poetice. Nici vorbă că, pe motive neprecizate încă, îndejuns, dar legate sondabil și insondabil de structura istorică a epocii, s-a produs un fenomen cu adevărat „pan-poetic” în cultura noastră și aceasta, am putea spune, dincolo de un motiv tematic sau altul și de zestrea naturală a limbii românești în actuala ei fază. În dinamica înteroară a factorilor de cultură s-a petrecut un proces acut și să zicem tainic, care s-a tradus într-un fapt de pură izbucnire vitală a forțelor de fantezie și incantație, de transfigurare și vibrație. Acest lucru s-a întimplat pe dimensiuni am zice de-a dreptul colective. Am răsfoit deseori în ultimii ani numeroase reviste ale elevilor de liceu, am fost pretrecut la diverse cenacluri, am avut prilejul să deschid o întinsă corespondență destinată „poștei redacției”, fără să mai vorbesc de contactul cu materialele poetice așa de multiple publicate prin revistele pe care le avem. Toate aceste mărturii prezente-tau fâșii un simptom cultural dinamic care trebuia evaluat în sine, dincolo de un nivel sau altul de realizare artistică, dar nicidecum drept un caz de psihoză socială brută, localizată pe terenul liric. Paralel cu acest aspect taxativ energetic și fără îndoială tipic colectiv, a luat naștere o veritabilă lirică nouă, pe care nu o examinăm sub unghiul cotei ei de originalitate, pentru că acest lucru nu este momentan în cauză, dar, în orice caz, o lirică de nivel literar absolut și de un pur volum de prezență, excepțional. Au răsărit numeroși fecunzi poeți, fără îndoială de primul ordin toți, cu diversele ierarhii de gust și apreciere care s-au putut stabili între ei de către critică și public. Fenomenul s-a produs și el este în fața noastră.

Există fără îndoială, toate semnele că diversii poeți care îi reprezintă nivelurile de vîrf, nu se susțin deloc numai prin marcarea și vigoarea lor lirică fenomenologică, ci mulți dintre ei vin cu un capital de neță originalitate, vrednic de cea mai mare atenție. Nici nu s-ar fi putut să fie altfel. Saltul cantitativ — prin însăși curba lui ridicată — n-a putut să nu se transforme în salt calitativ. Originalitatea lirice nu păstrează totuși, după opinia noastră, pentru fiecare poet în parte și pentru toți la un loc, un anumit aspect global, înăuntrul căruia trebuie să se discrimineze în continuare, cu grijă și rigoare, ceea ce critica prezintă socotesc că încă nu a făcut suficient și mai ales cu

suficiente mijloace de cultură poetică universală. Ea a avut intuiții ferice și observații acute, adesea a demonstrat un entuziasm valoros prin sine însuși, în primul rînd drept climat propice. Dar nu avem și poate că nu putem avea încă un adevărat tablou critic al fenomenului poetic nou.

Ca simplu cititor de poezie nouă, nu numai românească, trebuie să mărturisesc în orice caz impresia mea că fenomenul poetic actual rămîne deosebit de remarcabil în raport cu forțele de prezență ale poeziei internaționale.

Toate aceste elemente sumare care pot caracteriza lirica noastră nouă, nu ni se par însă a avea ultimul cuvînt. Încă se mai pot afirma despre ea câteva lucruri esențiale, de un alt ordin. Este vorba de forța de convertibilitate intrinsecă oricărui fenomen poetic, ca un semn al vitalității lui și al unei năzuințe de aderență absolută la sine însuși, fie privit ca mișcare sau curent, fie considerat pe fiecare pot în parte.

Poeții noștri nu pot să nu facă o lirică românească. Aceasta mi se pare o axiomă, un adevăr al cărui mai are nevoie să fie demonstrat. Faptul echivalează cu a spune că acești poeți trebuie să adere în mod absolut la ei înșiși, visceral și ideal vorbind, subiectiv și obiectiv vorbind. Aici cred că intervine un considerent decisiv. Nu mi se pare că procesul de integralitate al liricii noi a atins, în această privință, punctul său organic optim. Dimpotrivă, am impresia că procesul acestei aderențe, fie mai accentuat subiective, fie mai marcat obiective, este în carență sau încă larvar. Oricum sentiment, de durere sau plăcere, orice trăire de delectare sau suferință, orice idee, orice pornire, nu pot să nu trădeze în esența lor de expresie lirică o condiționare de mediu specific. Altfel, rămîn atînse de o „blesure fine et profonde”, în fond de o abstracție, de o ficțiune. Socotesc că lirica noastră nouă nu se află încă, în această privință, în plin proces de convertibilitate, de aprofundare deplină a propriei ei fecundități. Ea posedă numai „schema dinamcă” a acestei posibile și necesare proiectii. O mare parte din tabloul ei poate fi acela al unei lirici valoroase, care lirică însă poate fi considerată, pe o prea mare parte a reprezentanților ei, ca apărută indiferent unde și indiferent cînd, în arcul contemporaneității. Acest lucru ne dă de gîndit. Si el se poate referi, dealtminteri, nu numai la lirica actuală din țara noastră.

Dragoș VRANCEANU

cronica literară

CATEGORICA ORĂ*)

Pentru mulți din istoricii contemporaneității, actul de la 23 August 1944 al poporului român ține încă de miracol! Insemnătatea extraordinară a Insurecției românești, în cadrul destinului acestui popor și, în proporții ce nu și-au epuizat grandezza, europene, rechemă necontenit atenția asupra acestui moment istoric. Pentru comentarii obiective — și ce altceva decât obiectivitatea sub lumina stelară eterne este idealul gânditorului istoric? — 23 August 1944 constituie o permanentă referință la ceea ce în limba politic actuală numim: „rolul popoarelor mici și mijlocii” în ansamblul internațional. Un stat aservit hitlerismului, prin complicitatea unor organizații politice de tristă amintire și unor personalități politice, ce teritorii cunoscute, trinit în cel mai sinistru război al lumii și al propriei sale memorii, îndrăznește să decidă printr-un gest asupra soartei sale! Dar când? Dar în ce împrejurări? După cum se știe, Comandamentul hitlerist flancase, practic, orice mare unitate românească de pe frontul de răzărui cu unități germane, cărora le era în puțină după calculele strategilor, să prevină orice surpriză, pedepsind cu promptitudine orice încercare de desprindere. Mai mult, în însăși Capitala României efectivul trupelor hitleriste egala și chiar depășea garnizoana românească? Cum să dai semnalul „orei H”, și eliberării și întoarcerii salvatoare a armelor, în asemenea condiții? Și, mai ales, cum să faci aceasta după ce încercarea similară, din 1943, la Italia, suferise represiunile dure, binecunoscute?

Scriitorul Haraldamb Zincă (pe care noi îl cunoaștem cu adevărat abia cu acest prilej, e posibil ca de vină să fie o relativă ostilitate a noastră față de genul poliștilor, unde enigma sacrifică frecvent literatura), a publicat în Editura Militară un volum de 400 pagini, și a fost ora H, carte ce s-a bucurat în librării de un succes fulminant. Această primă de excepție se explică atât prin interesul cititorilor pentru faptul istoric, pentru ceea ce în magazinele de mare tiraj occidentale este desemnat cu numele, destul de ambiguu (și, adesea, grațios), de „enigme ale istoriei”; o altă explicație, aceea care ne interesează aici, este cea a măiestriei ziaristice dovedite de Haraldamb Zincă în asamblarea și dozarea nesfârșitelor episoade, mărturii, documente ce intră în alcătuirea faptului de istorie.

Și a fost ora H nu este o carte literară, fie și din motivul — unul dintre puținele care mai rezistă criticilor, și acela sub semnul întrebării, după experiențe precum cea a lui Truman Capote din „Cu sînge rece” — că la baza lucrării nu stă ficțiunea, ci faptul verificabil documentar. Totuși, o asemenea carte nu trebuie să scape comentatoriului de literatură. E bine știută audiența de care se bucură tipul de scrieri, cărui îi aparține, în liniile mari, lucrarea lui Zincă, în toate

*) Haraldamb Zincă: „Și a fost ora H”, Editura Militară.

librăriile lumii. Această audiență se justifică sociologic în mod felurit, unul dintre motivele determinante fiind, se pare, necesitatea omului modern de a se simți implicat — fie și prin simpla înțelegere a faptelor — în toate momentele importante ale istoriei contemporane. De ce nu a sărit în aer Parisul în 1944, cum a rezistat Anglia în tragicul an 1940, cînd aliații sa Franța fusese invadată de inamic, care este taina acțiunii din ziua Z a celei mai mari concentrații navale din cîte se cunoscuseră pînă atunci (e vorba de deschiderea celui de-al doilea front antihitlerist, de sfîrșirea inexpugnabilului zid al Atlanticului); iată întrebări cărora setea de amănunte și interpretări a cititorilor le cere răspuns după răspuns. Asemenea cărți au apărut și în traducere românească, cu multe altele pe teme privind istoria acestor decenii neliniștite de după „la belle époque”. Cea mai notorie, după unele opinii, este „Ziua cea mai lungă”, a lui Cornelius Ryan, care a făcut ocolul lumii, pusă în valoare și de un film foarte vizionar.

Ciudat este că aceste cărți, și cea a lui Zincă între ele, au în structura lor „reziduu” literare și, nefiind ele însele literatură, romanțarea respectivă le dă un farmec neașteptat. După modelul cărții lui Ryan, careia îi datorează foarte mult, și a fost ora H e un lung secoliar. De la pagina de proză apropiată de clasică ficțiune (în care autorul pune în dialog personaje istorice, refăcînd aproximativ neutilitate schimburi de vorbe), la documentul reproduc din arhivă, la depozitia simplă, frecvent revelatoare a participanților la cutare episod, un mare corp de amănunte se asamblează într-o succesiune bine ritmată, pe care o urmărești cu nesăbuit interes.

Slăbiciunile (în, cum arătam, de fascinația literaturii asupra textului, în general sobru. Titluri literare agită ici-colo suprafața paginii; cineva răspunde unei întrebări — „simțind cum i se revarșă în tot trupul un val de tulburare”; despre altul aflăm că: „elipele acelea răsturnaseră în sufletul lui niște valori înlocuindu-le cu altele”. Dialogul dintre Tehnician și B. de la paginile 179—179, e de o spintecătoare simplitate, ca și altele risipite prin carte. Seducția tropilor nu e, cel mai adesea, rodnică, „tamponarea se ciocină și aplaudară în felul lor, ca niște palme rotunde de fier...”. Scrutarea suflătoare, insistență, e plată, palidă: „Vede fețele subalternilor transfigurindu-se și-și dădu seama că trăiesc o intensă bucurie lăuntrică, așa cum, de altfel, o trăia și dînsul”; „Ciocirila se trezise și ea, iar acum se apucase să măsoare cîntind distanța de la pămînt la cer. Militarul suspina și stean” etc.

Opuse acestor tendințe de literaturizare, dar la fel de păgubitoare, sînt întorsăzurile de frază inferior-pazetărești. Despre M. Z. aflăm că se afla „la 22 de primăveri”, la pagina 30; Ileana B., la pagina 32, nu-și poate imagina că „se va găsi omul care să ridice arma și să tragă în dînsa, în cele douăzecișisău de primăveri”; iar la pagina 217 doi militari „erau amîndoi la fel de tineri — dacă numărăm la un loc 50 de primăveri”. Descurajantă este și rămînerea la exprimări locite: „Norii grei, apăsători, strîniți de urgia hitleristă, întunecaseră orizonturile”; „se înfruptase... din mierea primelor victorii, apoi din ferea ireparabilelor înfrîngerii”; „insufleteau popoarele în lupta de eliberare de sub jugul fascist”; „se învîrtă ca un leu în cușcă”. În fine, vom semnala și unele defectiuni gramaticale: cineva „înghesușit de evoluția războiului se văzuse literalmente constrins să accepte”... iar altul „înghesușit de eveniment, constrins de prieteni” acceptă iarși ceva. Un amănunt „foarte esențial”, spune autorul la p. 353, forțînd legile superlativului.

Aceste și alte păcate stilistice, nu știrbesc din interesul cărții. Documentarea puțin obișnuită: „am stat de vorbă cu sute de participanți... am răscolit arhive, am studiat nenumărate documente, am citit mii de pagini de memorialistică”, buna cuprindere în cadrul unei concepții unitare a imensului material faptic, iecusita alternare de episoade, documente, depoziții simple și consistente ale unor oameni, comentariul calm — iată cîteva din meritele de seamă ale lucrării. Lucid, Haraldamb Zincă subliniază că opera sa este o „carte deschisă” care nu va avea decît de cîștigat din confruntarea cu viitoare noi lucrări despre marea eveniment. Și a fost ora H, e, în felul ei, o lucrare de pionierat.

Inscriindu-se într-un anume tip de scrieri, foarte populare și util întrucît păstrează și așază interesul cititorilor pentru faptul istoric semnificativ, cartea lui Haraldamb Zincă, merită a fi luată în considerație. Lectura ei, cu toate orelile stilistice — iritante pentru literat — e pasionantă și indeamnă la meditație. Pentru eventuale reeditări, sugerăm autorului o revizie a redacției. Structura solidă a cărții îndreptățeste acest efort stilistic.

Ilie CONSTANTIN

Condiția debutului

GHEORGHE TOMOZEI
Mistricul clepsidrei
Versuri. Editura „Eminescu”

**avant
premieră
editorială**

ALEXANDRU BALACI
Leopardul
Colectia „Oameni iluștri”. Editura „Albatros”

**Reinnoiți-vă
abonamentul
la revista
LUCEAFĂRUL
pe anul 1972**

avantpremieră editorială

OIDVIDIU MOTINCEANU
Brusc,
să deschizi țearastra
Versuri. Editura „Eminescu”

DAMIAN URECH
Elegie cu
Francesca da Rimini
Versuri. Editura „Cortea Românească”

poșta redacției

UN SOLDAT ÎN TERMEN, fost student îndrăgostit, fost fotbalist la Biharia — formație unde și-a început cariera Sandu Boc, care e rugat pe această cale să-și aducă aminte de Cori din Con și de calul său — mi-a trimis trei poezii frumoase, dar a uitat să-și astearnă numele sub ele. Reproduc în întregime „Fierbinte noaptea nasterii tale”.

„Foarte fierbinte noaptea nasterii tale
Ușile sînt închise cu lacăte grele
Cîntă privitythetora-mpăiată a pustie
Prin goale odaile mele.
Ude sînt bluzele vîntului tînar
Închis dincolo de uși în ploaia
de-afară
Port o pasăre speriată pe umăr
Și din trestia palmelor tale
Soarele zboară
Dar nu-ți sprijini cîntecul de
fîntînă
Aurul pădurii e încă verde
Orga rămîne datoare în umbra ta
Pînă se pierde”.

OLGA NEAGU. Vom publica, încă din anul acesta, „Crește arșița-n piatră” și poate încă o poezie.

S. A. SIBIU. Ți-e sufletul plin de tristețe confecționată, iar poezia de negrul trecut de la care eu credeam c-am făcut cotitura.

M. SPACOV. Te-asteptam. Eram plin pînă-n gît de amar și de plictis. Și-aj venit. Îți mulțumesc și-ți string mina pentru neroziile de mai jos:
„Decantez amor uman / din retortă în cazan / Fabric este de senzații / de exemplu: fuga-n spații / fuga-n goană / som de geană / vis sonor / de matador / vînd și dor / dor cald / și-amor cu dor / Erotic buzele-mi striveau / volum cu sim îmi arătai / și ocular mi-l bifurcai / / aspir aroma, l-aspirai / miroș de mai / alerg de cai / eman de pai / Smulg din sursa de emoții strop de vis”.

LORA MARESIAN. Nu e cazul să-ți dai în vileag numele adevărat, stai în scorbura pseudonimului, căci amestecul vorba cu făcălețul, „Plu-tind spre efervescentă / Se răstornă în valuri / Corabia plină de gînduri / În zvon tropical”.

Fănuș NEAGU

compendiu

CRISTINA TACOI
Hesperara

Cunoscută prin versuri sentimentale, de o monotonie persuasivă (Așezare de locuri — 1968, Ierugi — 1969), Cristina Tacoi publică acum la Cartea Românească un amplitu poem în proză al cărui pretext epic îl constituie o aventură bovarică. În centrul poemului se află acțiunea Ego, o femeie de treizeci de ani cu aspirații nedefinite, pe care nu o satisfacă dragostea conjugală. În compensație, acțiunea întreprinde relații erotice cu un balerin descins dintr-o țară exotice pentru ca ulterior să fie chinată de ideea adulterului și să se explice interminabil celor din jur. Întimplarea în sine are în cartea Cristinei Tacoi un aer frînoal, amînînd intrigile de culise din lumea teatrului și antrenînd personaje schitate sumar. Peste elementele esențiale rudențiale se ridică însă o întreprind construcție lirică.

Astfel, acțiunea nu reușește să aște-ască aventura pe care a trăit-o și ne de vis sau de realitate și din acest echivoc niciodată rezolvat se naște o tensiune specifică poeziei. Totodată, rememorarea obsesivă implică un dramatism al incapacității cuvintelor de a traduce fidel fluctuațiile afective. Îspășind o pedepză pe care singură și-a ales-o, eroina revine de zec de ori asupra aceluiași moment și încearcă să-l definească, dar nu reușește decît să-l alunge și mai mult în trecut. Treptat, totul se transformă într-o aventură neverosimilă, iar ceea ce rămîne nu este decît textul, străin și dezamăgitor de real. Din acest text, ar putea fi selectate poeme independente, apropiate ca valoare de versurile Cristinei Tacoi publicate anterior („Totul e o repetare fără sfîrșit, de vorbe și de întimplări, mi se pare numai, că eu, fînția oară acum, le spun și le trăiesc. Spectacolul nu va exista. Repetăm, ne pregătim, ajungem chiar în avantpremieră, și-ati.”). Eroarea autoarei este de a fi căutat suporturi artificiale pentru efuziunile ei, care se puteau atît de bine desfășura fără geografii confuze și antroponi-

OVIDIA BABU
Poeme

Volumul de debut al Ovidiei Babu, publicat la Cartea Românească, se remarcă printr-o forță lirică subterană care produce la suprafață, în straluciri expresive, dislocări greoaie, masive, de geologie primară. Autoarea nu cultivă, ci înlătură cuvintele ca pe o vegetație sufocantă, vînd mereu să aducă la lumină imaginea intactă a realității ei subiective. Din acest elan liric și din această dificultate rezultă o poezie rădăcită, sălbatică, atîngînd adesea grotescul. Iată, de exemplu, o strofă care exprimă euforia libertății după o îndelungată sechestrare în lege: „Pierit-au hotarele — cer și pămînt sînt o pînză de pîrtii; cădam din sînșiri de fînțini în rotiri de pămîni, luminose. / ne aruncăm dintr-un muget de viță-ntr-un tril de mîiaștri — / Coborîm și sîrim fără spaimă cite-o mie de trepte. / Ce strănuță goană! Ce minunată sudoare” — Zilnic. Revenirea la rigori pe care omnierea și le asumă ca să supraviețuiască este descrisă, de asemenea, deordonat și năpraznic: „Cădem din veșminte străine întregi, ciunții așa fărîme, / încontinuu, fulguim așa, dezgoliiți, încontinuu, / pînă cînd, albe de așteptare, cu giulgi pe brațele-ntinse, / din nou se deschid cîtele noi să ne-nfășure leșul, / miolește, înțeleptele, statornicele ziduri mereu părăsite...”

Versurile citate sînt ilustrative și pentru sensul liric general al Poezmelor. Îndemnulurile morale care contraponctuează deznănușurile frenetice, inovate par rostite înfrigurat, ca și cum morala însăși ar constitui promisiunea unor noi voluptăți. De aceea, impresia de ansamblu pe care o lasă cartea Ovidiei Babu este de exaltare profundă a vieții.

Alex. ȘTEFĂNESCU

TRAIAN LIVIU BIRAESCU
Condiția romanului
Studii critice. Editura „Dacia”

ION HURJUI
Ornicul trecerii
Versuri. Editura „Junimea”

proverbe

În dimineața ce veni să-i spele gamurile cu o lumină murdară și cam sleită, după ziua în care-și tăiasse porcul, vărul Stănică se trezi cu capul-țurci de și-l ciocăni să vază dacă e tot al lui și șade unde trebuia să șadă, — și cu un picior care bîția pe sub toale. Și care de fapt îl și trezise și-i tăiasse somnul. Făcu repede socoteala de cam cî bause după ce înjunghiasse și isprăvise cu rimătorul — se cam aduna. Iși cobori cu grijă pîrîntășia picioarelor din pat și se căzni să le de căldura necesară prin îmbrăcarea și încălzirea. Mergea anevoie. Cu pantalonii ei a mai mers cum a mers dar la încălziri era luptă mare. Stîngul, piciorul adică, le-a primit cîminte, dar dreptul se încontra, nătîng. Atunci Stănică l-a pedepsit ducîndu-se cu el desculț pînă la puț unde a răsturnat o ciutură cu apă, jumate pe cap jumate pe gură. Întors în odaie cel drept s-a astîmpărat doar pînă la jumătate. A primit bocancul dar îl lovește ce-l lovește, acu, să nu lase șireturile să nimerescă în ochiurile lor. Vărul Stănică l-a pedepsit iar, a scos bocancul și s-a dus cu talpa dreaptă, desculț, jos, unde a băut o oală de vin. Nu se alesese, — vinul, — era turbure, și întors sur piciorul drept a ascultat și de bocanc și de șireturi care au intrat parcă singure.

Văru Stănică, acuma teafăr, a ieșit în curte și a început să-și bată cîinele cu bocancii. Lătrătorul nu se prea ferea. venea și lînsen botul bocancilor

poate și pentru că pe acolo rămăseseră pete de grăsime de la porcul tăiat sau pentru că era el mic, și credincios, și lacom. Și-l privea în ochi cu lacrimi de fiară mică și de curte.

Vărul Stănică i se făcuse silă și-l prinsese mirarea de ce-o fi bătînd așa cîinele. Își răspunde că parcă îl țipa curtea a pustiu fără oflatul sătul al cîinii, acuma goale.

Iși istovi gîndul și lămurirea pînă aici și se uită peste gard. O văzu printre și pe deasupra ulucilor pe vecină-sa Sevastața tocînd pe un cîrptor niște măciuci de varză acră.

— Ce faci Sevasta, mai vru Stănică să afle încă o dată ce face vecina.

— Ce să fac, mi-a plecat bărbatu la moară și nu știu: să-l mai aștept sau să mă mărit...

Stănică înțelese prea mult sau poate înțelese doar cît trebuie și trecu dincolo, unde începu să guste din trebuitoră varză acră. Sevastața loca varza cu minecele sumese și brațele voinice i se înroșiseră frumos de aer. Așa că ea îl chemă în casă și-l omeni cu încă vreo cîteva cîni de vin. Stănică scăpă de cîteva ori mina și poate s-ar fi ajuns la și mai sus, ori mai departe dacă nu s-ar fi auzit bătutul porții și pașii de gospodar ai vărului Pirvu.

Stănică dădu să sară pe fereastra despre grădina, în spatele casei, dar nu ajunsese la toc și Pirvu îl găsi roșu la obraji ca scos din fierțura nouă.

— Ce faci vere p-acilea? întrebă el

Ziceri sub streășina iernii

duindu-l podeaua cu sacii aruncați pe jos.

— Pe dracu' fac, aia fac, se învîno-văi celălalt proteste.

Și d-aici a pornit cearta de se clătinau pereții odăii.

— Că umbli cu haine de Anglie și cu pelice o mine, arunca văru Pirvu.

— Și pe tine te-o fi lăut vocă-n ziua de paști.

— Că treci din casă în casă după femeile altora cum trece căscatul de la om la om.

— Nu stric eu orzul pe giște cînd am iarbă pînă la genunchi.

— Așa, se repezi și Sevastața, după ce că umbli uns pe păr și uscat pe mațe și vară stai să numeri cîntutul cucului. mai ai glas...

— Bine că am să dau, nu să iau — a răspuns și Stănică anapoda. Și tot așa pînă au uitat din ce se luaseră și văru Pirvu mai scoase ca să-și aducă amînțele pricina niște cîni de vin care se îndesiră, și văru Stănică se duse dincolo la el să aducă niște șorici.

Și cum zăpada se îndesa atarî, el își aduseră amînțele că e iarnă și nu și-au făcut căruța iarna, au doar sînți făcute de cu iarna altă și sînt cum păcătoși că nu se tîn de învîntătura veche și l: scăpă a plîns, și se legară ca chiar de a doua zi să s-apuce de încropit o căruța.

Nicolae VELEA

Lupta cu inerția

Poetul comunist Nicolae Labiș

Scriu cuvintele acestea fără nici o ezitare. Sint epitețe care i se potrivește cuiva în chip firesc, nu dau sentimentul că ar forța cituși de puțin natura lucrurilor. E, cred, dovada unei profunde adevărări la obiect. Discutam acum două săptămâni ce se înțelege prin a fi poet revoluționar. Oricâte distincții subtile am face, vă invit la o experiență: încercați, de pildă, să spuneți „poetul revoluționar Paul Claudel”. Penița se împiedică pe hîrtie, vorbele rezistă puterii noastre speculative, undeva lucrurile nu sint în ordine. Putem scrie fără să clipim, „poetul catolic, Paul Claudel”, sau „marele poet Paul Claudel”, dar „poetul revoluționar, Paul Claudel”, nu.

Că versurile lui Labiș țignesc dintr-o conștiință comunistă e un fapt care ni se impune cu forța evidenței. Nu doar în „teme”, ci și în intimitatea ultimă a actului poetic, acest meteoric Rimbaud moldav se simțea dator să participe fără nici o rezervă la uriașa bătălie pentru „schimbarea lumii”. Universul metaforic al lui Labiș este al genezei seismice care se săvîrșesc prin decantări nete și sub efectul neiertătoarelor incendii istorice purificatoare. Poetul scria cu o exaltare absolută naturală: „Trăim în miezul unui eu aprins / Și-i dăm a-nsuflieții noastre vază / Cei ce nu ard dezlanțuți ca noi, / În flăcările noastre se destramă”.

Labiș și-a reprezentat revoluția ca o fantastică forță în stare să silească materiile a se desface din amestecul înșelătoare spre a se „alege”, spre a se aduna imperios la un loc, „asbest, ca metal, ca metal”. Această simbolică reparație calitativă a umanului, poetul nu o concepea ca un miracol, ci ca o luptă dramatică, dureroasă și necruțătoare dusă de oamenii înșiși împotriva tuturor forțelor care-i umilesc, dar și a inerției lor proprii. Există în lirica lui Labiș o tensiune morală autentică comunistă, străină de orice automatism festiv ca și de orice marxism nihilist. Cel care n-a uitat niciodată moartea căprioarei din codrii săi natali, jertfă reclamată candorii de legea crîncenă a foamei, va refuza pe rînd iluziile purității. Chiar zăpezile cerești, va descoperi că se vădesc murdare atunci cînd le topește soarele cald de martie. Imaculat poate rămîne numai spiritul, dacă se încordează mereu către tîntele marilor năzuinți umane. Lirica lui Labiș are dinamismul gândirii revoluționare. Mișcarea ei e un necontenit progres spre luciditate, chiar cu prețul experiențelor celor mai aspre. Unul din ultimele sale poeme „Dracul șchiop” stă mărturie și constituie o pildă, astăzi încă foarte actuală, de ce s-ar cuveni să fie o lirică vizionară, angajată politic pînă la capăt.

Lui Labiș îi plăcea să se imagineze gonind călare și tropotînd pe cerul poeziei. Așa îl și păstrează memoria noastră, umplîndu-se bolta cu stelele născute din loviturile de copite ale peșagului său.

OV. S. CROHMALNICEANU

Dintr-o scrisoare

N-am citit nici o carte de Nicolae Labiș. Și cred, dragă T., că am făcut bine. (Mi-e greu să găsec tonul potrivit, mi-e greu să aleg — și am să te rog să faci tu operația de „stilizare” necesară; cine o fi inventat cuvîntul „stilizare”?). Dar poate că acum, cînd vreau să-mi justific rezerva, dacă rezervă a fost, de mare ajutor îmi va fi barbarismul cu pricina. Pentru că, atunci cînd l-am văzut pe poet prima oară, eu aveam profesia de „stilizator”. În curtea Școlii de literatură, Labiș citea cu glas tare versurile unei parodii, ne aflam înaintea examenului de admitere, iar eu, „stilizator”, lucram în acea calitate de peste doi ani, la cei nouăsprezece impliniți pe care-i aveam, și făceam parte din redacția Editurii tineretului. Eram autor a peste o sută de „stilizări”, între care figurau cărțile „Fram, ursul polar” de Cezar Petrescu, căreia îi mai simplificasem nițel unele fraze și — dacă-mi amintesc bine — „Dumbrava minunată” de Mihail Sadoveanu, pe care o curățisem fără cruțare de pleava cosmopolită a franțuzismelor. Motivul pentru care mi se făcuse cîntec de a fi numit „stilizator”: eram băiat cult, terminasem patru clase de liceu, puteam deci să fac față. Făceam.

N-am citit nici o carte de Nicolae Labiș, de frică. De băiatul surzitor și năzdrăvan, purtînd mustați feroase lipite cu pap nu mi-era teamă. De poet, da. De certitudinile aceluși poet, mai ales. Mi-a mărturisit cîndva — și trebuie să-ți imaginezi cum sunau cuvintele lui în sălile pavoazate cu orare și atît de cuminte supuse legilor perspectivei arhitectonice, ale școlii de literatură — că el și Argehezi sint cei mai mari poeți ai epocii. Cum își permitea să rostască asemenea cuvinte? Nu era cuminte, nu era ascultător, era un băiat rău. Unde citea el și e voie să se compare cu Argehezi? (Dacă avea sau nu dreptate, iată o întrebare pe care nu mi-o puneam. Observ în treacă cît de răs-pîndită e credința că nimeni nu e în stare să se prețuiască pe sine cu justețe. Așa o fi, greșim cît putem, dar toți marii artiști pe care i-am cunoscut știau foarte bine la ce înălțime se află; iar înșii mediocri cu care am avut de-a face, cînd nu erau și năvingi, bănuiau ei ceva...)

N-am citit niciodată o carte de Nicolae Labiș (deși îi cunoașteam strofe întregi pe dinafară, deși cred că am fost primul care i-a ascultat, la Sinaia, poemul „Lupta cu inerția”) pentru că mă speriau certitudinile sale și pentru că — motiv minor, dar întemeiat — eram convins, în acei ani de formare și de diformare a mea, că, da, că i-aș citi cu atenție cărțile, așa scrie ca el. Se pare că nu acesta era rîul ce mi-a fost merit, de vreme ce, într-adevăr, sint unul dintre puținii săi colegi care n-au stat niciodată sub influența poeziei sale.

Cum am aflat de accidentul lui Labiș? Eram în biroul dintr-o clădire impozantă al scriitorului Ștefan

Cînd se lvește pluta la colitură, drumeții
Înghiț cu ochii suplu-i șirag strălucitor
Și ameziți în asprul văzduh al dimineții
Înghiță cite-un cîntec de Bistriță și dor

Poate n-avd departe, în munte, cum vibrează
Butucii între steieri și stradelu-n butuci,
Nu știu cum cum pe frunte sudorile-n amiază
Ca plutele s-alerge pe valuri, iuți năluci.

Dacă-s duioși drumeții, dacă iubesc natura
Își împărțesc cu patos pornirile subțiri,
Ca-n farmec le-nilorește aromitoare gura
Și își apreciază profunde simțiri.

INEDIT — NICOLAE LABIȘ

Legătorii de plute

Dar eu cunosc pe-aceia ce plutele le-mbină,
Bărbați bătuți de vînturi ca gîndul pămîntesc,
Cei care simt poezia nu-n flori ci-n rădăcini;
Eu îi cunosc. Pe-aceia îi iubesc.

Ei simt tîcînd lumina, îi înțeleg chemarea;
Și îi încintă truda pe care-o vîd dînd rod.
Nu-și stilizează-n trîluri orale încintarea,
Nici surdele neliniști ce-n ceasuri aspre-i rod.

Iar cînd se umflă apa și nemilos strivite
Dantelele din unde în liniște se sparg
Cu nepăsare, parcă, privesc cum zarea-ngहितă
Nostalgicele plute ce trec fără calang.

ASPECT DIN TIMPUL
PRIMEI CONFERINTE NAȚIONALE
A SCRITORILOR TINERI

Fundamente

Considerîndu-l „un poet pe deplin exprimat”, G. Călinescu a scris despre N. Labiș un text memorabil, situînd pe autorul Primelor iubiri în însăși Patria poeziei. „Iată un prilej pentru un estel să întrebă din nou ce este poezia, ca artă?”. Sint versurile lui Nicolae Labiș în măsură de a revela atributele artei? Dialogul acesta cu poeziile sale privește oare simbul de aur, zona din care se ivește poezia, în splendoarea dimineții spirituale? Exegeți de pe alte meridiane și-au pus problema în legătură cu Dante, cu Holderlin, cu Blake. Ce este poezia?

Poate ar fi mai nimerit să spunem din nou că Labiș a fost un poet adevărat, să ne indignăm pentru că nu este îndeajuns de citit și mai ales „citit” de critica literatură. Inițiativa recentă ale lui G. Tomozei, unul dintre artiștii cei mai aleși și mai sensibili ai acestor ani, au reluat totuși întrebarea de fond. Poezia lui Labiș este acum o moștenire, un fenomen de cultură, prezența ei poate fi gîndită în literatura actuală ca punct de referință eminent. Mai mult însă decît oricărui coleg de generație, se cuvine să recunoaștem lui Nicolae Labiș legitimitatea de a vorbi în numele Poeziei, ca artă, cum zicea Călinescu. În mod paradoxal, excelența lui literară vine din ceea ce alți colegi ai săi au eludat în poezia lor. Autorul Luptei cu inerția nu a căutat nici o ursprîngliche Sache aparentă, nu s-a cufundat în trecutul literar pentru a re-lua expresia originală descoperită în opera vreunui înaintaș ilustru, de la care să i se pară că începe lumea. Dimpotrivă, și-a asumat poezia lui, aceea a anilor '55, din deceniul mult discutat, cu o intensitate pasionantă. Cele mai banale poeme de gazetă de pe rețele au sub semnătura lui Labiș realitatea fulgurantă a faptului de artă, trebuie gîndite sub steaua luminoasă a marii poezii. Versurile pretențioase ale unora dintre poeții de după 1960 sint de multe ori lipsite de substanță literară, ele reprezintă o prelungire epigonică a unei stări de poezie antebelică, fără nimic genuin. Labiș a scris poezia pe care trebuia să o scrie, cu o naturalitate încintătoare, ajungînd la enunțul primordial, acea Ur-Sache, în-temeind. Căci despre asta ar trebui să vorbim. Nicolae Labiș este într-adevăr cît dîntii, un poet cu adevărat nou în lirica noastră actuală. Celebrîndu-l pe Sadoveanu pe Marx pe Rimbaud, pe Villon, Miorita, autorul cunoscutului Pantheon, ciclul de omagii către înaintași, a resimțit teribila realitate pe care a înscris-o în Schițe pentru umanism proletar: „În secolul acesta nervos, mai ales, / Oamenii sint mai nestabili decît principiile. // Oamenii, prin inima lor inegală-n bătaii, / Prin mîntea ritmată de Somn și de Gînd. / Prin oricare gest, se mișcă între bine și rău. / Și totuși se mișcă încet înainte. / Și totuși principiile tind să le prindă conturul / Ca aerul ce se mulează în jurul / Făpturilor noastre, / Albastri și dens”. Poezia este pentru Labiș mai mult decît expresie, iar analizele prin care G. Călinescu a răspuns întrebării se situează după opinia noastră, în afara chestiunilor principale. Poetul acesta care a murit la nici douăzeci și unu de ani întruchipa o realitate artistică mai adîncă, arta sa era — logia, adică o unitate, o structură de raporturi raționale „prin care obiectele științei sint reprezentate, adică înțeluse, în perspectiva fondului lor”, cum spunea un filozof, Propensiunea poetului Luptei cu inerția către principii, arborată cu noblete, ca un blazon, era un semn de mare vocație intelectuală. A căuta lucrurile dîntii în-

seamnă raționalitate deplină, dorința mîinii de a cunoaște realitatea și de o gîndi în perspectiva întregului lumii. Înțelesul acestui gînd nu este de a te întoarce înapoi, ci de a merge pînă la fondul lucrurilor, la realitățile prime (așa definea Hegel logica, analiză a fiindului în raport cu ființa. Poziția lui a fost de altfel reuă în secolul nostru), Labiș a convertit lumina tare a raționalității în poezia adevărată, tot așa cum valoarea intensă și artificială a luminii de neon a devenit poetică în zilele noastre. Soarele luminează și stîrnuț din poezia lui Baudelaire și monumentele artei grecești. Natura este ambiguă fără îndoială, și Labiș spune: „N-am să mă pot dezobșnuși niciodată, / Să denunț la soțise, l'erreur le peche la fesine. / Dar viața m-a învățat să mă tem. / De dureroase răvații ilogice”. Poezia lui este gîndul vibrant, determinat ca gînd, trăire patetică a întregului vieții. Restul se află în zona misterioasă unde se nasc marile talente. Apelul său rămîne însă viu: „Știu tot ce știți voi. / Cred tot ce credeți voi, / Dar mai puțin exaltare primară / Și mai puțin o anume supunere. / Adică rațiunea marxistă (Marx era un marxist lucid), / Și de aceea / Vă chem să suim fără grabă / Pe treptele dialecticii, / Înfruntînd greutățile”. (vezi Moartea căprioarei. Biblioteca pentru toți, 1964) Nicolae Labiș este un mare poet al timpului său, al literaturii noastre.

Aurel Dragoș MUNTEANU

Mircea MARTIN

Marile focuri

Cum va fi răsănat atunci, cum sună astăzi această orgolioasă, necesar sfidătoare frază a poetului: „Eu sint spiritul adîncurilor, trăiesc în altă lume decît voi”! Este, printre rostirile lui Nicolae Labiș, poate cea mai neliniștitoare și una mereu actuală pentru timpul cu și fără de vremuri al poeziei; poetul descoperind ambiguitatea propriului destin, singularitatea patriei sale, construiți prin ruptura de continentul comun, în relație totuși cu el, prin curenții adîncului. El își afirmă astfel condiția dificilă de Orfeu incomod, îngrijorînd cosmosul exterior prin numai aparent inofensivă forță a mirării: „Din cînd în cînd / Mă urc în lumea voastră / În nopți grozav de liniștite și senine / Și atunci aprind mari focuri / Și zămislesc comori / Uimindu-vă pe cei ce mă-nțelegi”.

Labiș spunea atunci, și încă ne spune ce este și ce poate fi poezia. Acele nopți ale deplinei, calmei contemplații — „grozav de liniștite și senine” — nu există decît pentru a fi mistuite de marile focuri crescute de jos — în aceeași măsură pentru această lume, și împotriva ei.

Introducerea la Intima comedie, la fel cu strofele din Contemplație, nu afirmă în esență altceva. La mare adîncime scufundat, în haosul vertigilor interioare, poetul se abandonează unei temporare uitări în sine, lăsînd să se filtreze abia, în „raza cea solară”, ritmica pură, cuminte carcasă a lavei subterane. Poezia era astfel propusă ca amenințare a universului comun, cu uitarea, creînd o tensiune ce este însăși viața ei, un raport de agravitate și împacare — aceasta din urmă conținînd, viu germenul revoltei, necontenită sursă a tulburării echilibrului dintre subiect și real. „Subteranul Olimp” își dăra geometria din sacrificiul inevitabil al exteriorului, mai exact, din supunerea lui la severa disciplină a contemplației. Cel ce a privit o dată în față Esența, nu se va mai putea desprinde nicicînd cu totul de amintirea ei devoratoare, îi va purta mereu pe retină imaginea, ca un stigmat, contami-

Imposibila gratuitate

E o amenințare în poezia lui Labiș și o necesitate în destinul lui. Existența oricărui creator autentic ne pare mai firzui călăuzită de stele fixe și imperative. Lui Nicolae Labiș nu i-a fost hărăzit un popas printre noi, cu abateri aparente, cu nelipsite ambiguități, ci numai o trecere. Iată de ce putem „vedea” în destinul său ca într-o apă netulburată:

„Eu mă scîldam prin piraie
cu ochii deschiși
Era o apă de cleștar și de stele —
Pești alburii plîpînd ca-ntr-un vis
Lunecau lingă genele mele...”

E o hipnoză blîndă în fosforescența acestei plutiri, e un fior în această extatică limpezime. Frumosul candid își atrage singur moartea.

Poetul însuși trebuie să fi avut intuiția, dacă nu conștiința, unei anumite predestinări. De aceea, desigur, a semănat în metafore atîta intangibilă puritate, de aceea închipuirea fi este „încinsă pînă la alb”, de aceea pasiunile lui sint intense pînă la strigăt. O emoție tremurătoare în ritmul versurilor lui.

Dar în istorie predestinarea apare întotdeauna ca o opțiune și se întimplă așa pentru că opțiunea nu se confundă cu intenționalitatea. Înainte de a afla ce este Poezia, Labiș a aflat ce este Războiul, înainte de a se găsi pe sine ca poet el a înțeles Revoluția. Fără să aibă răgazul unei descoperiri treptate, al unui exercițiu de adevărat poet, el solicitat în planuri multiple și acesastă presiune a socialului îl maturizează brusc, scoțînd din aer elastic al sufletului său vibrații neobișnuite. El își asumă răspunderi dificile și atacă teme majore cu un patos nesimulat.

În orice caz gratuitatea actului poetic i se pare de neconceput, jocul grațios de cuvinte îl întristează: „Nu știu cum pot să se joace poezii cu aceste / Rime ale tralului nostru prezent și concret / Trist îl observ aruncîndu-mi privirile peste / Invi-zibilul meu epolet”.

Orgoliul subordonării nu-i lipsește însă, de vreme ce s-a dăruit înainte chiar de a fi fost în stare să prețuiască resursele artei sale. „Suflet prea grav și răsănat prea slab” aceasta e drama poetului angajat.

Se observă la Nicolae Labiș o mobilizare progresivă pe măsura luării în posesie deplină a propriei poezii, o interiorizare a idealurilor, o aprofundare a lor critică. Această aprofundare critică are loc în termenii unei dispute interioare din care poetul iese fortificat. El se arată acum capabil să-și ridice singur munții pe care — parafrazînd versuri cunoscute — să-i mute din cale cu credința lui. Aceștia sint „Balcanii inerției”, ai nepăsării, ai confortului spiritual, Cu jansenismul său adolescentin menținut pînă la capăt, poetul detestă orice compromis și orice abținere sceptică. Nimic nu-l irită mai mult decît paliditatea. Rareori cineva a lansat de pe aceste pămînturi un țipăt mai tragic:

„Îndură-te de toate acestea
demiurge!
Plăcînd în clepsidra nimicietă
curge,
Pe cînd eu stau de față teribil
și onest
Topindu-mă în masa poemului
acest”

Nu e numai o invocare aici, dar și o imprecipație ce pare imprumutată „Scrisorilor” eminesciene. Labiș era, cum s-a mai spus, un poet de stîrpe eminesciană, dar nu numai prin aptitudinea de a pune în mișcare ideile, de pildă, ei și prin acest sarcasm al retragerii urmînd unei dăruri contrariete.

Subordonate „luptei cu inerția” toate „artele poetice” ale lui Labiș transmit o tensiune nefirească al cărei scop este să provoace, să împitească, să neliniștească. Semnificativ e însă faptul că aceste arte poetice nu cuprind proiecte ci încheieri. Poetul are devreme capacitatea de a se privi de departe: „Sub zenit / Am să fiu fericit / Cînd cineva, / Descifrîndu-mi litera și înima mea, / Va putea fi privit / Rîzînd ori rînjînd”.

De unde apoi, amenințarea acestor versuri ce definesc imposibila gratuitate a poeziei:

„Deși-i din implicății și
rămurișuri pure
Ori din cristale limpezii
scinteînd se rup,
Intrînd în ea, să tremuri ca-n
iară-ntr-o pădure,
Căci te țintesc flerbințe, prin
ghețuri, ochi de lup?”

Privirea amenințătoare nu-l ocolește pe poet și poetul o simte. Poate, de aceea obsesia purității e nedespărțită la el de obsesia morții, de aceea miturile lui sint mituri ale candorilor ucise: Liliacul împur, Moartea căprioarei, Albatrosul ucis. Poate de aceea alege el ca simbol al permanenței nu mînaștirea lui Manole, nu zidirea sfîntă a artei sale, asadar, ci fîntina „fără somn” de la piciorale ei, izvorînd pe locul unde s-a prăbușit Meșterul într-un destin repetabil.

Mircea MARTIN

Florin MUGUR

Ion POP

să învățăm ce-nseamnă omenia

Labiș și redescoperirea adâncurilor

De unde vine caracterul adinc ca una din trăsăturile definitorii ale marilor poezii românești? Este interesant de notat că de legat se afla sensul propriu și material cu cel figurat și abstract al unei noțiuni. Intuiția adincimii derivă din trăirea rădăcinii și a înrădăcinării, intuiție extrapolată până la o plantă la om și la tot ce există. Ca un corolar confirmator prin negație, criza morală și spirituală evocată prin excelență de literatura noastră a fost aceea a dezrădăcinării și a dezrădăcinatului. Omul își pierde, astfel, dimensivitatea devenită organică a adincimii, condamnat să trăiască în atmosfera înrespirabilă a suprafeței mobile, caduce, alături. De aci recăutarea rădăcinii pierdute dincolo de noua ambianță — în pământ, în trecut, în dor, în proiectarea unui viitor care să permită o altă fixare a rădăcinii. Tot de aci, printr-un habitus extins, se promovează pătrunderea în adincime pe toate dimensiunile existenței, ajungându-se cu un capăt pînă la marile întuiții cosmice sau cosmogonice, iar cu celălalt pînă la străfundurile intime ale propriei ființe. Este una din trăsăturile fundamentale, care definește poezia noastră de la Eminescu pînă la Arghezi, Blaga, Ion Barbu și Bacovia.

De aci și rolul neasemuit de important al lui Nicolae Labiș în evoluția liricii românești. Într-un moment de provizorie și explicabilă descumpănire, acest adolescent friv și asuma o dublă funcție, fiind pe ambele să strălucească moștenire a trecutului, și asigurând continuitatea, în sensul adincimii, cu poezia noastră nouă, potențată în jurul lui 1960.

Am amintit de firul omogen care leagă sensul propriu de cel figurat al acestei noțiuni. Or, la Nicolae Labiș se poate urmări cu cea mai perfectă evidență o asemenea legătură continuă, așa cum se surprinde ea și la Eminescu, și la Arghezi și la Blaga, și la poezia noastră populară. Iată sensul propriu al adincimii, înscris în pământul purtător de rădăcini: **Indrăgii ca o mireasă, dușmănos ca o sudală / Chica vintul și-a-nclăcit-o, veacuri-veacuri, monoton / Tu, pământ al țării noastre, pătămăș cuprins în palmă, / In-călit cu buze aspre de tot neamul lui Ion (Pământul).**

Departat de-a conștienta o simplă idilă descriptivă, poetul realizează aci o adevărată antologie a pământului natal, pătruns în zona autentică saie existențe scolare, raportată la neamul lui Ion, care și-a înfipt într-insul rădăcinile.

Acest pământ constituie „fenomenul originar” al adincimii lui Nicolae Labiș, al spiritului său căutător în sine și în tot ce există dincolo de lucrurile văzute. Suflet curat, el caută puritatea ca pe o rădăcină de care să se prindă, așa puritate care era ascunsă-n miezuri ori prea topită-n spații. Tot ca pe o rădăcină atașantă

caută el și înțelesurile vremii sale: doream să prind a vremii înțelesuri. Pretutindeni se proiectează intuiția originară a pământului din partea unui căutător al coromilor sale, decantate acum în registrul moral.

Poetul, însă, nu numai caută, ci și pătrunde adincurile. Pământul este cel care propulsează spiritul în sensul intensității; el îl deprinde pe poetul român să practice secțiuni transversale, în configurațiile cele mai grandioase, în univers, în spațiu, în timp. În această privință, adincimea lui Nicolae Labiș adaugă și ea la tezaurul poeziei românești o ameliorează vizionare de Genază: „Atunci trecind suterător prin vid / Din zbor se încheag un bloc lichid / Se rotunjea în goana-i purpurie / Și-si alegea o cale pe vecie... Materia își începea enormă / Viața... Cu deplasări spasmodice-n mișcare. / Cu largile-contrast tipătoare / N-au fost atunci timpâne să audă / Acele chinuri de lume crudă...” Penultimul vers cînt, „n-au fost atunci timpâne să audă” ne amintește de o altă genază, de cea eminesciană din *Scrierile I*: „n-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă.” Labiș nu recurge, însă, la o simplă parafrază, ci își păstrează intactă originalitatea. Grandioasă demiurgică, la Eminescu se convertește aci într-o umanizată duioasă față de materia cosmică, care nu ne mai colpește, fiindcă suferă. Timpanele n-au auzit acele chinuri de lume crudă. Gîndul nu se dirijează nu către o izbucnire strivitoare, ci către copilăria neajutorată și îndurerată a materiei, care se zbate și se frîmțită pînă la o organiză în cosmos.

Poetul nu sapă, însă, transversal numai în incipitura genetică a universului, ci și în adincurile propriului său eu, sub cele mai diverse aspecte intens inefabile. Iată un moment euforic: „Eu curg întreg în acest cîntec sfînt / Eu nu mai sint, e-un cîntec tot ce sint”. (Primele iubiri). Această intensitate se potențează pînă la cîntecul de lebdă din *ceavurile de asteptare ale morții năpraznice, Pasărea cu cloș de rubin* este ultima palpitare conștientă a omului tânăr intrat în moarte. Nu au fost oare proiectări anticipative, presiuniri de antene sensibile ale propriului sfîrșit și *Moartea căprioarei* și *Albatrosul ucis*? Ne zguduie intr-atîta aceste poeme, aceste obsesi ale morții nedrepte, nemeritate, timpurii, fiindcă ele sint popriile cîntecuri fnebre, intonate la răstimpuri, de unul din marii noștri poeți, care în scurta sa existență a legat trecutul de viitorul poeziei românești pe același fir turburător și adincurilor.

Edgar PAPU

INEDIT - NICOLAE LABIȘ

Copiii din Apenini

Mai stăruesc știrbite-n colț, pe străzi
Printre reclame vii, interesante,
Plăci de granit purtînd cite-un terțin
Rupt din Infernul prevăzut de Dante.

Copii bagați coboară din mașini
Să-și poarte-n școli trufașa neghiobie.
Copii săraci, oprîți la scări, citesc
Terține din Divina Comedie.

Au buzele rînite de pojar
Și nările de vinturi nemiloase.
Pe trepte slovenind, însă-ou uitat
Că au nevoi și treburi pe acasă.

Ei sint flămînzii, dar rid de-un vers hazliu
Cu glasuri ștregărești și subțirele
Și multe nu-nțeleg și se trudesc
Să pîndă singuri înțelesuri grele.

De-atîtea ori în cartea vremii scrisă
Stă slova unui mare adevăr:
Iubirea de lumină nu-i ucisă
În zdrențe și-n sandale sparte-n ger.

De el amenințați se simt bancherii,
Sub poajă de aur se-nvelesc:
Simbolicul Infern de Alighieri
Și simplul adevăr: copiii cresc.

UN ARTICOL INEDIT DE NICOLAE LABIȘ

„Florile pământului”

„Florile Pământului”, probabil element component al frescei vaste deschise cu romanul „Desculți”, este o carte care a părut unora a nu se încadra în niciun gen literar, constituind un felicit amestec de toate cele.

De fapt avem de-aface cu o povestire avîndu-și ca erou autorul însuși și evocînd vremuri întunecate, de mult petrecute. Acțiunea este din cele mai simple, desfășurîndu-se odată cu drumul lui Darie, trimis de boierul din satul Omița la București. Popasurile acestui drum prilejuiesc amintiri, reveniri, forțate de gînduri și senzații. Drumul trece printr-o țară pierjotă, sărăcită de inițiu război mondial, printr-o tragică cimitire, subterane sau solare, printr-o oamenii roși de pelagră, printr-o patrie militară și primejdie ascunsă. Citim aproape o sută cincizeci de pagini ale unui document dureros care emoționează și trezește ură. Actualitatea cărții se datorește rolului pe care îl joacă în lupta noastră pentru pace, puterea ei emoțională bunei simțiri care străbate fiecare rînd.

Substanța acestei povestiri se încheagă din prezentarea unui lung monolog interior, comunicat rareori în afară, care oscilează între tristete și impiepturare, între reverie și exaltare. Unii, înțelegîți de stilul colorat, bine ritmat și cu deosebită forță verbală, de patetismul înfiorat al frazei, sugînd de clasificării, au clasificat totuși: poem în proză. Intr-adevăr, așa ceva de bună poezie în proză nu sint rare, dar cartea, privită în ansamblu, e altceva. Este aici o autoanaliză după metoda generală proustiană, dar eliminînd mai strict amănuntele neimportante, (păstrînd totuși unele) o autoanaliză realistă în ultimă instanță. Ceea ce măchează un element al personalității artistice a autorului este bogatul unelnic haoticul colocuiv purtat între gîndurile eroului, colocuiv prilejuit de impresii și sugestii ale celorlalți eroi, dar păstrîndu-se pentru sine în marea majoritate.

Spre pîidă, iată gîndurile lui Darie, analizate în timp ce acesta luncă în lumtre pe fața Dunării:

„...Trecem prin viață cum am trece printr-o mare apă. Nu lăsăm urme. Sau dacă totuși lăsăm urme, ele sint slabe, ușor le șterge timpul.

— Darie, cine te-a învățat să gîndești așa? Omul lasă urme în trecerea lui pe fața pământului și urmele sint trainice și biruiesc vremea...

— Nimeni... Eu singur...”

Din context nu aflăm cu cine conversează Darie. De obicei știm că el conversează cu propriile gînduri. Dar nu putem susține cu tărie că totuși n-a conversat cu cineva dintre torarășii de drum. Există între noi și text o ușoară perdeă difuză care evocă depărtarea timpului în care s-au întîmplat faptele. De altfel nici nu ne interesează dacă Darie a conversat sau nu cu cineva. Importantă este starea lui de spirit, concluziile pe care el în sfîrșit le trage. Pentru că eroii care-l înconjură n-au nici ei o altă importanță în concepția cărții decît măsura în care înlesnesc consumarea procesului de gîndire a eroului principal.

Deși profilul literar al lui Zaharia Stancu este cu totul diferit de profilul literar al lui Ion Creangă, vom încerca aici o paralelă pentru a fixa mai bine unele elemente. De fapt există un punct de contact: atît marelui clasic cit și povestitorului contemporan narează cu predilecție „întîmplări din copilărie”, fapte trăite sau imaginate ca trăite cu mulți ani înainte.

Ion Creangă își povestește copilăria cu îngăduința matură și sfătoasă față de toate ghiduşile, poznele și isprăvile pe care le făcea altădată:

„Ce-i pasă copilului cînd mama și tata se gîndesc la neajunsurile vieții, la ce poate să le aducă ziua de mine, sau că-i frîmțită alte gînduri pline de îngrijire. Copilul înălțecat pe bătul său gîndește că se află călare pe un cal din cei mai strășnici...”

Dar amănuntele și psihologia copilului sint exacte, rememorîndu-ne mai toate datele esențiale ale copilăriei noastre: „La Crăciun, cînd tăia tata porcul și-l pîrlea și-l opărea și-l învîdea tupe cu saie, de-1 învîdea, ca să se poată rade mai frumos, eu înălțecam pe porc deasupra paielor, și făceam un chef de mi de lei, șiîm că mie era să-mi deie coada porcului s-o frig și beșica s-o umplu cu grăunțe, s-o umflu și s-o zăvălesc, după ce s-a usca; s-apai vai de urechile mamei pînă ce nu mi-o spărgea de cap...”

Adolescentul perpetuu

Nu l-am cunoscut. Ca oricărei ființe pe care n-am cunoscut-o față către față, sint înclinat să-l acord atribute mitice. De altfel, cei dispăruți înainte de vreme, cu conturele chipului încă nelămurite într-o efigie, îndeamnă închipuirea celorlalți, a supra-viețuitorilor, să le încheie portretul. Dar cum este cu puțință portretul unui adolescent? Nu înseamnă, oare, să-l strivesti, să-l străpungi ca pe o vîietate prea mobilă fixată într-un insectar? El însuși, poetul, se vedea astfel redus la nemîșcare:

„Iar gînd pe pardoseala pe care pare-a geme
Strivit adolescentul, își mișcă unda rea
Fosforice reptile împreunate-n gheme”.

Nici o complacere în estetizantele voluptăți ale autocontemplării la acest tînar răsărit. Dimpotrivă. Artistul pune mai presus de orice o virtute, aceea a învîșării de sine. De aceea, cu furie juvenilă urmărește „Căteua lăsa-a dragostei de sine”. Să nu ni-l imaginăm, însă, nici așa cum, fără îndoielă, n-a fost, un rigorist, un luptător profesionist cu umanele slăbiciuni. Acest „înclicit ștregar” nu purta cască în lupta sa cu inerția. Și, înainte de toate, cu propriile sale inerții. Doar el însuși, la vîrstă sălătează, ca un Puck valah, cunoștea prea bine greul pământului. Saltul e, întotdeauna, un triumf al omului asupra gravitației firești. Pământul nu s-a îndurat, încă, de niciun adolescent și nu i-a înlesnit irumperea ușurîndu-l de povara strămoșescă. Poetul mărturisea astfel: „Miezul pământului trage spre dînsul, / Trupul și creierul meu”. Dacă, totuși, îl vedem avîntîndu-se, înălțîndu-se, aceasta e pentru că, „în poli-dă tineretii”, „a tout asservie” (ca și aceea a celui-alt „înclicit ștregar, Arthur”), adolescentul Labiș izbutise să se smulgă din atîtea inerții și să fie adevărat. „Sint douăzeci de ani și încă unul / N-aș vrea nici unul să i-l dau minciunii”.

Patosul etic al acestui adolescent mă mișcă ori de cîte ori mă apropiu de el. Nici-o retorică, în afară de aceea, firească, a vîrstei și a sincerității care nu are nevoie de farduri. De curînd, rectîndu-l, o apropiere mi se impunea, din cînd în cînd, deși îmi dau bine seama că de departe sint unul de altul poezii pe care involuntar îl vedeam cuprîns sub incidența aceleiași raze: Bacovia și Labiș. „În secolul acesta nervos...” — citesc în cartea adolescentului, și-l aud parcă pe celălalt, pe poetul nicodată tînar și fericit, a cărui sensibilitate nervoasă pare a fi fost aceea a unui jupuit de viu, cu nervii toți expuși ca într-o lecție de anatomie. Adolescentul exclamă, însă, sfîdînd parca „secolul nervos”: „Astăzi mi-s nervii mai tari ca orîndul”, și din nou aud, un ecou al lamentațiilor bacoviene preschimbate într-o stranie afirmare a firului. Este, de altfel, în cele două voci, aceea a poetului adolescent ca și în aceea a poetului care n-a fost parcă nicidînd adolescent, o inteligență a unor unde diverse — umoristice și elegiace. Și unul și altul știau că uneori „Și comical devine dureros”.

Mai ales atunci cînd n-ai împlinit încă douăzeci de ani, Arthur spunea: „On n'est pas sérieux, quand on a dix-sept ans”. Poate că nu ești serios la această vîrstă, dar poți fi atît de grav! Bineînțeles e o altă gravitate decît aceea a maturității ori a senectuții. E gravitatea alegerii, a vocației care-și arată fața ca o zeică ispititoare și terifiantă totodată, e gravitatea marilor, definitivelor hotărîri. Hotărîri de o viață atît de imperioase mai ales atunci cînd, printr-o nevăzută presiune, viața ți se comprimă la spațiu cîtorva ani. Adolescentul gravă și jucăuș. Galop febril printre stînci. „Tropotul lung și mereu al galopului meu” — ne spune poetul, îl obseda. Adolescența e o vîrstă fabuloasă cînd întîlnișii, în rare clipe alese, unicorului, cînd tu însuși ești un tînar centaur, galopînd într-o preerie arzînd din toate orizonturile sale.

Vigoarea unui luptător care se pregătește pentru o cursă lungă, poezia lui Labiș o vădește în toate încheieturile ei. Uneori îl vezi pe tînarul poet cum își desfășoară poemul de parcă ar purcede la război. „Tragem cugetarea afară din teacă...” — declară datoromantul acesta și își vede de drum. Itinerarul său ar fi fost acela al vizionarilor constrînd — cu fulgurații de mit — un vast epos? Sau ar fi fost acela al insului lucid, care preferă corelativul obiectiv al emoțiilor propriilor sale emoții? Uneori înclină să descopere într-insul vizionarul, acela care-și spune despre sine: „sint spiritul adincurilor”. Alături, crezi că poezia ca o construcție lucid-detasată ar fi avut într-insul un meșteșugar conștincios. Acesta e tînarul care spunea despre sine: „Nu-s poet, nici vizionar / Sint un om care-și tratează temele”. Pe acesta din urmă, îndeosebi, cred că l-am fi văzut scriînd texte (nu poezii) de un deosebit interes, renovîndu-și și poate, renovînd, scrisul românesc.

Dar să nu ni-l închipuim prea cugetat, după cum nici virtutea sa să n-o socotim înghețată. Virtutea unui adolescent! Pură impuritate a simțirii! Iată un vers al lui Labiș: „Și sarpele virtuții: curbîndu-se-ntr-o sîmă”. Cuget și virtuți sint înainte de toate, voință de adevăr și dreptate. Această voință încordată a celui care s-a măsurat cu inerția conferă vîrstei sale înalta ei demnitate.

Vîrstă amenințată, adolescența rămîne pentru todeauna vîrstă lui Labiș. Deloc fragil, se știa totuși, pîndit de o putere necruțătoare: „Căci te țintesc fierbinte, prin ghețuri, ochi de lup”. *Moartea căprioarei*, *Albatrosul ucis* nu sint însă imagini thanatice. Să nu ne lamentăm contemplantu-le. Încercînată, adolescența poetului a urmat o „curbă de întunecime”, dar nu s-a scufundat decît odată cu fărura sa toată. Făptură, astfel, pururi adolescentină, vesnic în mutație, nicidată împietrită în moarte.

Nicolae BALOTA

Mulțumim călduros Verei Adam, care a pus la dispoziția redacției lucrările inedite ale lui Nicolae Labiș și fotografia reprezentînd un aspect de la prima Conferință pe țară a scriitorilor tineri.

Mulțumim lui George Radu Chirovici, pentru autopoziția poetului.

ce-ar fi fost dacă...

(Urmări din pag. 1)

actual sună aceste cuvinte: „supremația democrației nu se pot alia” sau „Ungaria are două căi înaintea sa: de voiește a să păstreze supremația ce a avut până acum, a tunci trebuie să rămână aristocratică și despotică sau cu alte cuvinte să rămână lângă Austria; iar de voiește a fi liberă și democratică... trebuie a da mina la nouă milioane de români”...

Petofi a scris un articol asemănător, pentru care a fost nevoit să-și dea demisia din armată; într-o scrisoare în limba franceză, adresată generalului Bem, după ce istoricele umilinte și jigniri care i s-au adus, încheie: „Și astfel am fost tratat de niște oameni care nu erau nimic, când eu eram cineva, și care nu vor fi nimic când eu voi fi cineva!; de niște oameni care nu înțeleg, sau nu vor să înțeleagă că numai unirea ungarilor cu românii mai poate salva revoluția”.

În acest timp, Avram Iancu (ne aflăm în 1849) acceptase armistițiul propus în numele lui Kossuth de deputatul de Bihor în Dieta din Budapesta, Ioan Dragoș, posesind un ordin tot al lui Kossuth, încercase să profite de armistițiul și să ocupe, prin surprindere și viclenie, „fortăreața munților”. Dragoș, care era sincer, a fost considerat trădător și provocator și linsat de moți, iar Hatvany a pierit în bătălia de la Călăușele.

După eșecul misiunii lui Dragoș — victimă a politicianismului clinic cu care burghezia s-a născut, ca un fel de „păcat originar” — Iancu primește multe scrisori și apeluri de la fruntași români sau maghiari, în vederea unei înțelegeri care devenea din ce în ce mai imperios necesară.

Voi cita răspunsul pe care tinărul conducător de 24 de ani îl trimite deputatului român Ioan Gozmann, prin care acesta recunoaște criminala intervenție a lui Hatvany: „Asupra lui Hatvany, pentru imbulzirea lui, prin care nădăduia pace s-a îndepărtat, la sedința dietei, care va începe în două zile, noi, românii, vom cere pedeapsă”.

Iată ce răspunde Avram Iancu: „Tratatul de pace între noi și delegatul Dragoș, intrarea lui Hatvany și alte înșelăciuni, ca atâtea plăgi fatale ne sunt cunoscute în analiză. Una manus alterum lavat — adică: Dragoș fu orb instrument pentru ca Hatvany să poată intra la noi în munți fără pericol.

Suntem convingși și de intristarea președintelui Ungariei, Kossuth, dar nu e durere de așa bărbat, care-și cauzează intristări, contradicându-se pe sine, nu e istoric în propuneri, promisiunile cele mai fundamentale de azi-mine sunt revocate și nimicite prin alte decrete ale domniei-sale... Domnia-lui, înainte de a lua în dreapta sceptrul feticilor de popoare, trebuia să alege la exemplarele celor mai stătuți bărbați din veacuri, care au făcut ce trebuia să facă domnia-sa. Iară domniilor-voastre vă mulțumim și nu vă rugăm să cereți poena (pedeapsă) asupra lui Hatvany, căci cu ce i-am fost dator i-am dat, nimica rămânându-ne de a-i mai pretinde.”

În legătură cu acuzația că Iancu ar fi fost omul camarilei imperiale austriece:

„Ce era mai consult, să dăm mina cu acela care nu voiește să știe de noi, sau cu acela care-ți promite împlinirea rugămintii?... Noi suntem oamenii libertății. Pentru asta ne-am revoltat, pentru asta ne-am vărsat și suntem holăriți a ne văsa singele până la ultimul orb. Brațele noastre din 15 Mai anul trecut, până la ora cea fatală de azi, deschise au stat, ne-am oferit fraților maghiari, de cel mai sincer amic pentru toate adversitățile posibile ale timpurilor viitoare, numai să ne garanteze naționalitatea, pe temelul dreptului egal, (subl. mea, T. P.) Dumnealor însă, în loc de-a dobîndi inima unui popor compact de mai multe milioane, întrebându-ne biciul teroristicii și astfel silii, ne retraserăm îndărăt, promițându-ne casa domnitoare drepturile noastre...”

„Casa domnitoare” nu și-a ținut promisiunile; Iancu a plătit cu nebunia, nu faptul că ar fi crezut în promisiunile împăratului, pentru că n-a crezut niciodată! — ci neînțelegerea orbă de care s-a izbit, din partea acolora alături de care ar fi vrut să lupte. Este în scrisoarea către Gozmann, încă un pasagi, pe care-l citez, pentru că ilustrează până dincolo de evidență concepția despre democrație a tinărului tribun.”

„Domnia voastră, domnule Gozmann, ca deputat în dieta țării ne scrieți că veți fi intermediari între noi și dieta, numai să vă spunem ce ne doare și de ce avem lipsă. Noi, din partea noastră, cu cea mai mare durere am citit aceste rânduri, din care reese că dumneavoastră ca reprezentanți ai națiunii, nu știți care sunt durerile ei, spre a căror vindocare ziceți că sunteți trimiși în dietă!”

Și în sfârșit: „Domnule Gozmann! Îți place a scrie să nu așteptăm sculara întregii țări asupra noastră și să nu fim instrumente oarbe. Noi la punctul 10, îți răspundem că vom ține piept oricui, cât se poate mai eroiceste, până la non plus ultra, sperând totuși că se va îndrepta spre noi o privire a popoarelor civilizate.

Dar domnia voastră ar trebui să vă desțepți din somn, nu în contra noastră să vă sculați, ci în contra aristocrațiilor conservatori, care nu voiesc libertatea adevărată între națiunile transilvane, ci și acum, în al 24-lea ceas, pe aripile superbiei zboară după o supremație absurdă; asupra acestora să vă sculați, pe aceștia să-i bateți cu toiagul gurii, cu condeiul și sabia!... În urmă, precum și mai înainte vă scriem că nu suntem contra, ba dorim ca fiii aceleiași mame să avem același amic și inamic cu maghiarii, dară condițiile independenței noastre le pretindem: fără de aceea a muri mai bine suntem rezoluți.”

Acea 24 de ani, Ca Petofi. Și iată, ca încheiere, citeva fragmente din manifestul „Fraților maghiari” scris în momentul în care oastea țaristă a generalului Lüders pornea, la chemarea lui Franz-Josef să zdrobească revoluția maghiară. (Același

general care, după capitularea lui Górgőy Arthur la Sibria, va trimite țarului, trist-celebra telegramă: „Hongria entiere est aux pieds de Votre Majesté”.

Fraților maghiari! Ascultați cuvintele purce din adîncul sufletului unui român sincer. Aceste sfinte principii (ale libertății, T. P.) ne treziră din adîncirea în care ne apăsă răbarbarii sute de ani, pentru acestea am ridicat cereri la locurile convenite, pentru acestea, ca să ne fie recunoscute, am ridicat armele, ne-am vărsat singele și a ni-l vărsa pentru libertate suntem rezoluți, până va mai curge singe în vinele noastre. De-și părerea Europa, judece-ne popoarele civilizate, noi ne luptăm pentru libertatea noastră cea asuprită, de a secolilor nedreptate.

Fraților! credeți-ne nouă, că noi prea lămurat vedem, și prea hotărît credem, că în aceste două patrii surori, maghiari, de azi și de mine nu poate vorbi fără român, nici românii fără maghiari. Credem și prea lămurat vedem că peste noi și peste voi azi voiește să-și dea mina un element gigantic care în scurt timp ne va îneca și nu vor rămîne altele decît urmele existenței noastre.

Din ambele părți vedem că pericolul ne amenință atât de aproape și totuși nu ne putem înțelege. Nu știu din ce cauze învidia sau doar îngâmfare și înfric sabia între noi și voi, ca nici în ceasul agoniei să nu ne putem înțelege...

Și după ce face o lungă și temeinică analiză (avea 24 de ani, ca Petofi) a tuturor cauzelor care au dus la acest tragic impas, încheie:

„Pe scurt vom iarăși a vă spune și exclamăm: de aveți în cer un Dumnezeu pe pe pământ o patrie, luați alte mijloace de-a trata cu noi, convingeți-vă deplin că între voi și noi armele nu pot niciodată

AVRAM IANCU IN 1870

hotărî, însă nu întîrziati, ca să nu se îndeplinească cuvintele scrierii; a intra mirele și voi nu veți avea undelemn în candelile voastre.”

(Manuscrisul original la Biblioteca Academiei R.S.R. Arhiva Alex. Roman, IV, 33)

Aș putea cita îndelung din operele lui Karl Marx, care analizând evenimentele anului 1848—1849, a ajuns — în ceea ce privește drama neînțelegerii între cele două națiuni, care aveau aceeași scopuri și aceleași interese — la concluzii asemănătoare.

★ Eram la Oradea, în 1948, elev în ultima clasă a liceului „Emanoil Gojdu”, când — în cadrul sărbătoririi a o sută de ani de la revoluție, sub auspiciile ARLUS-ului, a fost organizat un simpozion la care a vorbit profesorul Lupăș, de la Cluj, despre „Anul 1848 în Transilvania”. A fost un adevărat regal marxist și lucrul m-a bucurat nespun, deoarece de pe atunci începuseră să se manifeste simplificările, vulgarizările, tendințele de adaptare a istoriei la necesitățile momentului, unul dintre cele mai dăunătoare efecte ale stalinismului, negare flagrantă a materialismului istoric.

Cuvintarea prezenta anul 1848 în toată complexitatea lui, fără rabaturi, fără a coii

complexitatea și drama purității și întranșigentei revoluționare a lui Bălcescu și Petofi le erau opuse destinele contradictorii ale lui Kossuth și Iancu, „luminile și umbrele” lor erau analizate în contextul relațiilor complicate ale epocii.

Am aplaudat din răsuperi (există, mai ales în adolescență, bucuria de a descoperi că nu ești singur, că gîndirea ta care vrea să înțeleagă, nu s-a creată orbeste; am urit și urăsc de moarte formula teologică „Credo quia absurdum est”; că gîndirea ta nu e „rătăcită”, că nu ești prizonierul „mentalității mic-burgheze”) cînd deodată din sală s-a ridicat maiorul D... (Aici o precizare: avînd în vedere că aceste însemnări nu sînt memorii, unele nume și chiar unele inițiale — cum e cazul și cu maiorul D. — sînt arbitrare. Pe mine mă interesează acum unele serii de tipuri, ciocnirea mentalităților unor oameni care în mod sincer credeau în socia-

**titus popovici
fals tratat
despre amintiri**

lism. Nu reaua-credință, nu ticăloșia, nu carierismul, deși — volens nolens — va fi vorba și despre aceste reate, pentru eradicarea cărora Plenara P.C.R. din Noiembrie 1971 ne-a înarmat științific).

Deci, s-a ridicat maiorul D. Era șeful E.C.P.-ului în cadrul diviziiei de voluntari „Horia, Cloșca și Crișan” cantonată atunci în Oradea.

În cuvinte aspre, definitive, și cu acea cadență care era la modă în epocă și pe care, din păcate, hirtia n-o poate reda, a început: — Tooo-varăși! Am ascultat! O expunere! Duș-mă-no-să! Care dă! Apă! La moară! Șo-vi-nis-mu-lui! Uriei de rasă! Domnul profesor n-a vrut să vadă! În minunata revoluție din 1848! decit așa știe! Con-tra-dic-ții... (și mai jos, trist) Care burghezo-moșierimea le-a folosit!

S.a.m.d. Profesorul meu de română, tovarășul Traian Blajovici, cu care de atitea ori încercînd să momim crapii de la Cefa, ne amintim rîzînd acum de acel simpozion, s-a ridicat și a protestat cu energie, în numele adevărului istoric, al analizei lui Marx și Engels asupra fenomenului revoluționar pașoptist...

Noi am aplaudat frenetic, în picioare. Ce-a avut de pățimî Traian Blajovici, după aceea, ce „cercetări ale rădăcinilor de clasă ale unei asemenea concepții obiectiviste asupra istoriei”, n-are rost să povestesc. Bătrînul Blajovici-baci, tatăl profesorului meu (era și el poștag: îi spunea tatii „tu” între patru ochi, că erau prieteni și, evident, „stimate domnule inspector” în public) n-eva povestit într-o seară cum îl tot freacă pe „Traianu meu”, și eu i-am spus că trebuia să fi spus că Kossuth a fost român și Avram Iancu ungar, că atunci toate ar fi fost în regulă, pentru domnu' înaior acela, „vai de gradurile care le poartă pe umere”.

A fost, nu prima, dar cea mai gravă înțînăire a mea cu poziții vulgar-idealiste, jalnic-metafizice, travestite în atitudine „principlială”, „rrr-revoluționară”, cu ceea ce eu numesc gîndire filistină-mic-burgheză, drapată în steag roșu. Probabil, pentru maiorul D... în momentul acela, a avea o atitudine „justă” în problema revoluției din 1848 ar fi constat în afirmarea faptului că românii și maghiarii au fost alături, în luptă, împotriva monarhiilor bicefale, austriacă și țaristă. În fine, despre cea țaristă nu sînt chiar convins că maiorul D. ar fi considerat că trebuie amintită.

Dar istoria e istorie și numai cunoscînd-o exact și în ceea ce are ca măr, înălțător și în ce are dureros, neplăcut, poate deveni dintr-o știință moartă, a datelor, succesiunilor și domniilor, una vie, așa cum au înțeles-o țărdena clasică marxism-leninismului; așa cum, cu bătrîneasca înțelepciune spune Miron Costin: „Cu cele trecute să precepem cele viitoare”.

★ Eram la Facultate, la București, prin 1949—1950; învățăm „noua” istorie a românilor după un jaltic manual, „opera” „profesorului” Roller, în care — spre a se deosebi de manualele „naționaliste” din trecut, istoria noastră suna cam așa: „În cea de-a doua jumătate a primului stert al deceniului II, din veacul al XVI, contradicțiile de clasă antagoniste, cresc. Marea boierime... micii meseriași... răzeși...” etc. etc. Figurile proeminente ale istoriei naționale apăreau ca un fel de produs chimic, spontan și impersonal, al sus-numitelor pe larg pomenite cauze. Asta, probabil, în numele luptei împotriva „cultului personalității”, luptă care, în anii '49—50, după cum știe oricine, era în floare. „Profesorul” Roller mai era autorul unei teorii: Ce contează documentele? Dacă n-avem documente care să ne servească, le fabricăm!

ION NICOLESCU

Imn rectiliniu

Veniți cu mine-n subterane
de gînduri supraedentate
ca să v-arăt cită idilă-ii
la suprafață în etate

veniți la pietrele de moară
ale gîndirii emotive
să zădnim platforma zilei
fără trufii exclamative

veniți cu mine în imagini
în cîmîtirea de idei
să vă-ngrăziți cit de reptile-s
suave florile de tei

veniți în ochii de cerneală
sărâși de nopțile țirzii
priviți odată-n viață viața
cu ochii unei poezii

și-atunci vom bea din trandafirii
de șinge-ai sfîntului omurg
și-atunci pe bolta minții noastre
aceleiași stele albe curg

altfel dăm vamă gurii noastre
monștri de umbră și dusmani
vor naște zorii primei zile
din următorii mii de ani

Elegia

Mă cunoașteți lume
ălo-s care scrie
ălo ce-năducește
lemnul de sicrie

ălo ca deșertul
și ca arabescu
suflet de cămilă
ionnicolescu

fac negot cu moartea
ochii mei sunt hoții
care fură iluzii
din neantul nopții

ălo ce adoră
teatrul de păiate
de-un simbol de paie
gata să se-agate

mi-am trăit mîmia
și cred că-i firesc
cu o crizantemă
să vă multumesc

am iubit odată
marea și marea
m-am ales cu sarea
și cu de aceea

scriu aceste rânduri
și vă las cu bine
nu știu ce-o să faceți
însă fără mine

îară ca deșertul
și cu arabescu
suflet de cămilă
ionnicolescu

Paradoxul venețianului

Toți oamenii au problema
Veneției
toți oamenii vor să vadă
Veneția

venețianul are toate
problemele umane
inaltă de problema Veneției

venețianul nu vrea să vadă
Veneția
decî venețianul nu este om

COMAN ȘOVA

Coboară în umeri

Coboară în umeri mirezme apuse
E jac la crame-n serile țirzii
Să ne spălăm timpla de virstele duse
Înspre norocul unor mai clare țării

Batalii negri amețite de lum
Adorm în damful deschiselor cepuri
E slujbă grea de-osepele și pe drum
Faruri amare în bezna pasc iepuri

Se dăruiesc lemei în sărbătoare
Doamne înalte cu sinul curat
Sub umerii largi ai bărbajilor care
Și-asumă tot riscul și-ntegul păcat

Vai, ninge pe vremea aceasta — un vis
Și vine tot gerul în palmele zeilor
Va fi doar un seplembrie iubit, aprins
Cînd ne-am jucat de-a unul în coamele lailor.

Îmbracă-te în alb

Întinde-mi mina și să asurzim
Urechile de lut o să purtăm o vreme
Să treacă zvonul neoprit
Îmbracă-te în alb ca în poeme

N-ai decît să umble vorbe-ascuse
Și pași străini pe zăpada sumară
Apraape de mine, de geruri apraape
Vam aburi în ghețuri cu buzele o vară.

Încă a fi

Sintem legați de locuri sintem legați de ții
Și ce departe ești în nicăieri
În ceață în abluștu în nord în fantezii
Ai dispărut în joacă și n-ai venit nici ieri

Mă-mprăștiu tot în aer să te simt a mea
Sint numai ochi plînd în vulturi
Și-ți cut umbra-n umbră dar abia
În pretutîndeni o aud și-n vînturi

Desen de C. E. DRĂGAN

ION CRÎNGULEANU

Flori pentru sarea pămîntului

Balnăvă-i piatra
de zvonul florilor bănuite acolo
în crengile melci, în orașele surde
Peste care adoarme, cu lacrimi albe, Apolo.
Aud fîntînării pe cărările veșnice —
Ei vin, pe vînturi, Calea robilor și cuprînde
în fluoarele iernii și-i coboară pămîntului
Prin izvoarele surde și prin merinde.

Atunci aș pune urechea pe timpla planetei
să-i aud cum sapă și dau de țară, de țară
ca niște albine balnave de neclare
înnecînou-se neștiute în primăvara.

Departe, la gurile cerului, pe pămînt
copiilor lui, asemeni crînilor
se leagănă, alb, respiră luceafăr
în dorul părinților duși în visul fîntînilor.

Te-am strigat să vii alară;
dau în coarne melcii, cam nebuni
încearcă viața
pe marginea lumii.

Toate lucrările încep de cu lună
Casele rămîn închise-n pleoapa nopții
iar șarpele își face ouă
plin de norocul ierbil în pupile.
S-ar putea să fie țica de puterea
colfului pocnind. N-ște semizei sintem
uluiți de freagătul plaiului;
S-ar putea să se spună
c-am fost fericiți; și faptul
că ne-am oltins fruntea de lună
s-ar putea să rămîne
cruce la alte vîmi către geniu.
Dau în coarne melcii;
din toate părțile vine raiul
cu gura-nlărită. Patria se numește, pe sine,
tărîm de loc și psală.
S-ar putea să se spună
C-am lost noi înșine țărîmuri de floare și geniu
Marele secol de mine
se ivesc îubindu-ne.

★ Bate oceanul surd în pereti —
Sonata Lunii continuă
izvoarele cuiș la sud, la locul din lumină;
nimeni nu are țata către țrig!
Aceeasi vină ne-nconșară;
o biruință lainică-nflorînd;
Căci undeva pe lume
luna coboară noaptea pe dealuri
și numai cerbil, cerbil
o înfloresc
numînd-o lacrima cerului.
Spre ziuă tot pămîntul
e-o sărbătoare de muncă rodind.

NICOLAE ARIEȘESCU

Medievală

În crude țărîmuri apele îmi string
Cum vînturile-gata a se bate;
În trupul meu lu singura ai rămas
Ca turnul vechi și ceasul în cetate.

Și păsări cerul meu de ape-i sting,
Pierdut-n vremuri grele și barbore
Ai mai rămas, din timp întors, apraape
Ca un durul și singur semn de întrebare.

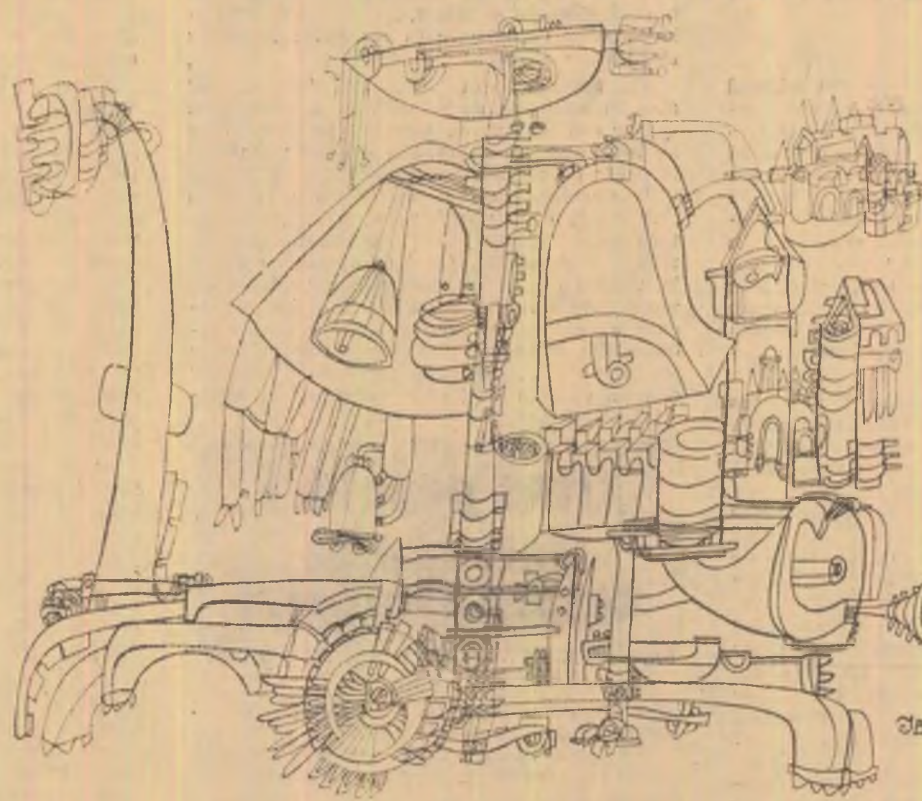
Spre curce țărîmuri și-năc mai doarte
Albastrul crud înlocuiește gînd de seară
Din turnu-nalt, și mai sare miară-noaptea
Vise de păsări albe de țecioară.

Mai bate ora noastră în priviri,
lubită cu reci brate departate.
Cum altădată țurcul arăta
Ultimul gang ce bate în cetate?

arte

Semnul monumentalității

Datorită vitregilor sorții, conștiința artistică monumentală românească n-a reușit pe deplin să-și demonstreze potențele. Ori de câte ori încerca să iasă din anonimat, geruri neprimelnice îi retezau elanurile...

Desen de ILEANA BRATU

MUZICA

Pro și contra

Îubesc discul pentru că îmi oferă un repertoriu vast, așa cum viața de concerte a unui mare om nu va putea niciodată face, și mi-l oferă acasă, chiar când simt bobna sau obosii și când n-aș mai găsi energia de a căuta muzica în altă parte...

interpretativ, pentru că înlocuiește bucuria de a măruntă ghinirea muzicală în ochine cu instanta-noul poate reuși, poate Hi-Fi, poate stereo, poate senzațional de reușit, dar care este același pentru vece...

BRECHT SCENARIST. Revista NEUE DEUTSCHE LITERATUR (nr. 11) recenzează o interesantă ediție în două volume a manuscriselor lui Bertold Brecht, cuprinzând scenarii de film ale marelui om de teatru...

PARIS MATCH (27 nov. a.c.). Întrebat de un ziarist german — în cadrul unei emisiuni T.V. — dacă e un zeu, Salvador Dali a răspuns „după o lungă tăcere”:

BULETINUL AUSTRIAC DE INFORMĂȚII anunță că cele o sută de mii de papirusuri din Vechiul Egipt de care dispune Biblioteca Națională din Viena — cea mai mare colecție din lume, cuprinzând și o „Carte a Morților” din mileniul al doilea î.e.n. — sint copiate în momentul de față, pe microfime. Lucrarea se va termina în februarie 1972 și filmele (negativul) vor fi puse la dispoziția savanților și cercetătorilor din întreaga lume.

MORMINTUL LUI RICHELIEU. „Cîteva fire de barbă, un deget (inelarul) și un cap mumificat și tot ce a mai rămas din cardinalul Richelieu. El a înscris într-o casetă (25 cm x 15 cm). Pusă pe o pernă violetă, caseta a fost transportată — la biserica din Sorbona unde mormintul cardinalului a fost reinstalat la vechiul său loc...”

UN POLONEZ ÎN ORCHESTRA LUMII. „Săptămînalul polonez” (nr. 47) care apare în limba română ia un interviu muzicianului Jerzi Gonczorowski care a făcut parte din „orchestra lumii” patronată de O.N.U. și alcătuită din 141 de muzicanti din cîteva zeci de țări.

INSOMNIA, CEL MAI BUN LEAC pentru depresivii nervoși. Doi medici din Tübingen au ajuns la concluzia surprinzătoare că oamenii care suferă de depresii nervoase se simt foarte bine dacă fac o cură de insomnie. 23 de indivizi sănătoși și 23 de „depresivi” au fost puși să nu doarmă o noapte. Primii s-au simțit prost, mahmuri, din simptome de oboseală, pe cînd ceilalți erau în vervă, manifestînd o excepțională stare fizică și morală.

UN SCRITOR REVOLUTIONAR. Același săptămînal polonez publică un medalion al scriitorului revoluționar Andrei Strug (1871—1937) care a debutat ca publicist și a devenit apoi romancier. „Încă din tinerețe — citim din portretul care i se face — el a derat la Partidul Socialist polonez, acționînd în clandestinitate și participînd la lupta pentru independență și idealuri revoluționare, ceea ce i-a adus represalii din partea autorităților țariste (închisoare în Citadela Varșoviei și deportare în regiunea Arhangelsk). Marele merit al lui Strug a fost de a introduce în literatură poloneză teme din mișcarea revoluționară și din activitatea partidului muncitoresc...”

MAI MULT DE JUMĂTATE din numărul biletelor olimpice (3,5 milioane) au fost vîndute, anunță Buletinul de știri german care apare la Bonn. În octombrie a.c., în urma unui nou val de cereri, a început a doua serie de vînzări masive de bilete și de rețineri de camere de hotel pentru Olimpiada de la München din anul viitor.

Pînă în prezent, în Canada sint 14 163 cumpărători, în Australia 12 892, în Brazilia 8 313, în U.R.S.S. 17 110, în Japonia 30 433, în S.U.A. 506 200, în Iugoslavia 46 308, în Mexic 13 472.

GIONO ÎN PLEIADA. În bibliotecă Pleiada — anunță ziarul Le Monde din 10 dec. a.c., în paginile rezervate criticii literare — a „părut primul tom din Operele românești complete ale lui Jean Giono, proiectate ale lui Jean Giono, proiectate în cinci volume. Volumul apărut cuprinde cărțile: „Năsterea lui Odisseu”, „Colline”, „Un de Beau-magnus”, „Regain”, „Singurătatea milei”, „Turma cea mare”.

arte

PRETEXTE

Din carnetul

de studiu uitat

Cernea lui s-a decolorat de atîta vreme, scrisul e mai drept și mai sprinten, ca al unui ucenic sălător, și că mă încredere în ideile lui... „Pascal îi critică pe tezuși de pe pozițiile intransigente ale unui revoluționar al spiritului. El nu se lăcomțește cînd e vorba de adevăr și minciună. El alege absolutul, atît de rigid de firea umană și atît de nepotrivit firii umane. Tezușii, introducînd în morală transigența, criterii unei morale relative, admit diferite moduri de a minți, de a ocoli adevărul. Dintre acestea, două metode se vor impune, vor câștiga teren în conștiința obișnuită cu toameala — armele disimulării: amfibologia și restricția mentală (reservarea mentalis). Amfibologia este întredupțarea expresiilor ambigue pentru a-și deruta pe cei care își pun întrebări. Restricția mentală înseamnă să răspunzi, nu chiar mîntînd, dar trecînd sub tăcere o parte a adevărului, să gîndești unele lucruri țară să le spui. În ambele cazuri nu se exprimă aparent nimic care să fie pe fața contrar adevărului. Din această cauză, tezușii nu condamnă cele două forme de a minți, nu le interzic, nu le consemnează în catalogul păcatelor. Principiul lor scopol scuză mijloacele, este prefigurat de Aristotel, care în Despre înscușină spunea că ea (înscușina) a facilitarea de a recunoaște și de a folosi mijloacele utile pentru îndeplinirea scopului propus. „Dacă scopul e bun moralmente (precizează filozoful) însușirea aceasta este laudabilă; dacă e rău, înscușina este o viclenie iomnică...” Precizarea fiind utilă cu timpul — ca o clauză esențială, nu îndăjzind de repetate ori de subliniat în proces, trecută atocît de sub tăcere, — scopol, hrănit de cînimul claselor revolote, a început să scuze toate mijloacele, și astfel intraram în era modernă. Omul se va obișnuși cu o virtute mai mică. Nemaiexistînd norme morale de aplicatie generală, etica acelor lumi, se descompune într-un număr infinit de „arbitrarimente”, de cazuri de conștiință particulare pline de chibbușuri. Dacă ar trăi, Pascal desigur că ar ține cu noi, ar trăs intens această pasivitate a timpului nostru, orientat spre absolut, spre cunoaștere.

Pascal BENTOIU

AMFION

SPORT

Melcii pe patine

menii cu cel mai turburător umor. Și era foarte amărit Răducanu — și pe bună dreptate! — că n-a fost făcut și el maestrul emerit al sportului. Consider că este o nemeritată jignire care i se aduce acestui extraordinar portar care e Răducanu, lăsarrea lui în afara maltei distincției. Să fie clar: cu toate erorile lui, Răducanu este, pentru toți iubitorii sportului din România, un maestru emerit al sportului.

care a câștigat-o, cu atîta trudă, în ani și ani de zile.

Și iată, din nou, ne aducem aminte de tenis. Cu mare greutate găsim cuvintele pentru a mulțumi lui Ilie Năstase acum, cînd toată lumea e cu el. Ilie Năstase este celebru, îl laudă toți, ce-am putea adăuga noi?

Poate că darul cel mai mare pe care ni l-ar putea face Năstase, de acum încolo, ar fi punctul lui de vedere — cu șanse de audiență — în privința dezvoltării școlii românești de tenis. Năstase poate e prea obosit acum, dar ne-ar face mare plăcere să-l ascultăm vorbind revistei noastre despre viitorul tenisului românesc.

Cit despre Ion Tiriac, nu ne pare rău că n-a jucat, pentru că ne pare foarte bine să recunoaștem în el un comentator sportiv de cea mai bună calitate. Tot ceea ce a spus el era firesc, era aplicat, era convingător. Îi mulțumim.

Așteptăm, în continuare, împreună cu cititorii noștri, promisiunea poetului Ghe Dumitrescu de a scrie, în revista noastră, cîteva scrisori despre fotbal.

Adrian PAUNESCU

a. b. c.

arte

TELEVIZIUNE

Vraja interlocutorului

Cînd își spune „anchetă” — reportajul reclamă o nuanță juridică: se face dreptate prin întrebări și răspunsuri, se află în cele din urmă un adevăr. Un director de întreprindere minie și fură și reportajul-anchetă reconstruiește întâmplările. Un grup de tineri comit o infracțiune penală și reportajul-anchetă reconstruiește întâmplările. Dar reportajul-anchetă T.V. a depășit demult sfera aceasta de probleme cu conținut imediat social.

arte

arte

Săptămîna trecută, un reportaj-anchetă T.V. a fost dedicat muzicii: „Procesul unei prejudecări”. Pornind de la constatarea că înscușinatul este foarte slab reprezentat în sălile de concerte autorii emisiunii — Maria Moscu și Iosif Sava au avut ambiția laudabilă de a afla cauzele acestei împrejurări. Care au fost modalitățile de lucru pe care le-au folosit? Evident, întrebările. Un număr cit mai mare de întrebări adresate unui număr cit mai mare de subiecți. De notat, în punctul acesta, că interlocutorii au fost foarte bine aleși. Depoziția cite unui vorbitor — acad. Stefan Mîțu, de pildă — s-a constituit în veritabilă pledoarie „pro muzica”. Dar asta era de-a fost? Că muzica este frumoasă, că merită să-i facem loc în preocupările cu caracter cultural? Sigur, faptul acesta este adevărat, el trecuta să asigure partea de „propagandă” a emisiunii, dar scopol anchetei n-a fost „cit de frumoasă o muzică”, întrebarea care s-a pus, totuși, rîzo predarea studiului muzicii în școli. Înci, bine reprezentate, dar excesive și laterale intervențiile interlocutorilor, au inundat, Ancheta aceasta, ca multe altele anchete T.V. si-a pierdut întrebările pe drum. De partea autorilor la început, inițiativa emisiunii a aparținut ulterior invitațiilor emisiunii. s-a creat ceea vraja periculoasă a dialogului-compliment cu un interlocutor-personalitate, greu de oprit la vremea convenită, greu de adus la numitorul comun. Si așa în loc să se apropie de rădăcină, întrebările au fost expulzate tot mai spre frunze pînă în punctul unde în loc să se vadă mijlocul s-au văzut marginile.

Sânziana POP

L-am cunoscut și eu, de curînd, pe marele Necula Răducanu. Și mi-a plăcut foarte mult. Este un comic vestit al ecranului. E unul dintre oa-

Autogolul lui Lereter este un semn de alarmă pentru acest mare sportiv. Lereter trebuie să știe să se retragă. Acum, la apogeei carierei sale. El nu trebuie să compromită în citeva luni știma pe

CENACLU

mircea dinescu

Spinul

Dacă ea are-un spin în talpă și îmi întinde tot piciorul de vină-î numai pielea albă sau ochiul prea curtenitorul ?

Balanțele se dau de-a dura firul cu plumb se face moale cum să nu risipească făptura zăpezii cu zvicniri egale.

De s-ar deschide în mireasă (căci măruț are totuși simburii) bobocul roșu de mătosă

un glas mă va striga din crînguri ca iarba suferind sub coasă și-n moarte-o să intrăm tot singuri.

Ce se mai știe despre poet

Magii vorbesc de-un inger zvirilit între roboșii silii să poarte pușca sub braț ca pe o harfă, dacă un bici în ceruri ne-ar aduna pe toți cîți vor cînta cu fața întoarsă către Iarbă.

Prieteni dintr-o dată alți fluturi de venin îmi vor sălta fereastra ca pe-un copil din lapte cînd moartea se strecoară prin raza unui crin și-n vis crapă de ziua și-n trup se face noapte.

Ultimul pahar

Bate un vînt, umflă clopote, mută legile fructul făgăduinței în seifuri de plumb îl plîng fetele, îl plîng crengile dacă zbor tot în pămînt ajung.

Un copil e-o prăpastie înflorită un singe e aproape un destin cine imită, cine imită dulcele toamnei festin.

Printr-un pahar nu poți privi decît lucrarea spumei în afară, duioasa frunze-mi cad pe gît ca picăturile de ceară.

Eu ard mai sus de lucruri și nimic nu-mi mai sărută talpa, oh, Dragoste de voi greși confundă moartea mea cu alta.

Ev revolut

Vai, simt sub cap drept pernă un jder zvicnind înjunghiat în calda lumină sidiefică dacă Demurgos plînge, plîng lucrurile-n eor și-n spațiile cortinei nu știm ce-o să mai fie.

Bicliul din vis dansează pe dulci spinări de robi coroanele zvirilite pe scări de vin pătrate ? Oh, dacă avem leșuri și nu mai avem corbi oare chiar timpul palid fugit-a din cetate ?

Poi să imit și piatra și-o mină de pămînt și trestie, subțire să-i împrumut chiar glasul dar dă-mi te rog puterea să mă mai înspăimînt timp ciuruit de lacrimi și măsurat cu pasul.

Cu degete albe

Cădere pe cai n-am intrat în biserică cu luminări pe zăpadă am stat în pintecul maicii unde diavoli fericiți mi-au promis un sicriu luminat.

Odinioară, nîcînd, altădată oare-o să cînt, oare-o să mor copil fără mamă în covor fără tată cu ochii către singele umil.

Rămîne o mare pururi albastră plîngînd prin pereții umflați cu degete albe dacă bot în fereastră voi credeți că nînge și nu m-ascultați.

Lauri

Oh, lacrima nu-i turn s-adune amantii în hainele-i de piatră nici marea cu arpegii brune nu-i catedrală luminată.

Daar eu sint ce vreți voi să fie doar eu sint lacrima nebulă turn unde plînge o statie bătînd cu pleoapele în lună.

Din jurul lirei aștrii repezi nispa îmi vor scuipe pe unghii : „Tu cum mai mori, și cum mai lepezi în galbene grădini rătrunchii tu cum mai cînti cum ți se-ndoaie șira spinării ca o floare oh, cal de dor, cal de bătoie laurii nu sint de mincare.

Coroane nu ți-au fost promise nici scaune mai sus de talpă din cînd în cînd furat de vise mai strigi că nu-i zăpada albă ?”

Măruț ca un ochean

Sint un lichen albastru pe pulpa de femei ca un ochean pun măruț la ochi și privesc nordul cum își aprinde luna pe coamele de lei cu muzica din sfere instințe vrînd acordul.

Dacă-n cădere patim; mi se desprind de trun și singele se face o floare în țărîniș oh, bucuria morții nu pot să o astup pe gura păcătoasă degeaba los o mină.

Căci cine-mi poate spune că nu voi fi găsit la țărîm, mîncat de lucruri ce mi-au rămas datoare și chiar prin burta zilei tăiată de cuțite căzînd în lacrimi ochii nu-i veți numi zăpadă ?

Balada cavalerului căzut pe spate

Degeaba ungeți clopotele cu miere de albină pruncii bătrîni vor refuza să vină pămîni, nînsori albastre s-or reîntraoare-n coajă foșnînd în solzi hiene vor cobori pe plajă, roua va fi o mare căzută în pustiu și lebăda o rimă cu briu trandafiriu sîmîniță prin sîmîniță arzînd pină-n pămîni cătronul îl vor trece înot duioșii sfinți prin trupurile noastre un măr rostogolit va izgoni instinctul cel dulce și oprit nici Dumnezeu în noapte nu va fi felinar buimacă ca niște fluturi vom da din aripi rar ne vom țiri în peșteri din peștera în ou femeile frumoase se vor țiri din nou din nou vor crede pruncii că nu-i nici un ciștig și-atunci căzut în ierburii va trebui să strig dar chiar din coif prin zale prin scut și prin armură cuvintele ca viermi mi-or înflori pe gură.

Desen de VERA HARITON

Sărbătoare

Potrivesțe-ți pintecul pe groapă mamă precuroată să mă nasc, flori de măr în geamuri o să-ți bată ceasuri dulci ca strugurii în teac

În pămînt demult e sărbătoare lucrurile m-au trîit fugur, un copil într-un sicriu de sare ia coroana viermilor de jar.

Dacă demoni roșii îmi incîntă ochii luminăți de ce n-am fost poate sint bolnav de lira sîntă poate trupul nu mai are rost.

Arcașul

Unde-i femeia care să știe cum umblă moartea prin singele meu cum o adolescență de liceu într-un album de poezie.

Unde-i femeia, unde-i femeia, muzica sferelor plînge discretă la țărîm cu mătase violetă unde ghiolținează lin marea.

Unde-i femeia pasăre pură zburînd prin muntii din Univers, îmi cad petelele nu mai am gură devin arcașul cu vîzîl șters.

ILEANA BRATU : „CASTELUL-CORABIE”

Marți, 14 decembrie 1971, a avut loc în Sala mare a Casei Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” (Calea Victoriei nr. 115), ședința inaugurală și de lucru a „Cenacului Revistei Luceafărul”. Poetul Adrian Păunescu a salutat din partea redacției prezența la lucrările cenacului a scriitorului Marin Preda, director al editurii „Cartea Românească”. Tot Adrian Păunescu, remarcînd, între altele, deosebit de numeroasa asistență (156 de persoane) a subliniat caracterul deschis al acestui „laborator de creație”, un instrument de perfecționare a adevăratelor valori ale generației tinere.

cum a fost

curșul poetic are „sunet curat, de metal nobil”. Criticul Nicolae Ciobanu recunoaște în Dan Verona „un poet de vocație”, chiar dacă lectura poemelor sale, „bombardament năucitor de elemente lefeste, le face, „greu de digerat chiar și pentru o răbdare ingerească”. Virgil Huzum este în consensul celorlalți vorbitori, adăugînd prețuirea sa pentru „respectul cuvîntului”, în poemelor discutate, fapt rar „într-o epocă grăbită”. Postul Titi-George Cămpănu, notat în cenacul George Cămpănu a citit un scurt fragment din romanul Pensunea Herman, la recomandarea Sănzianei Pop pe care o farmecă această proză despre „trezirea unei tinere fete de la vîrsta pasivă la vîrsta activă”, dezvăluind astfel „o lume a singelui încă tulburare”. Nicolae Ciobanu vorbește de „jocul grav al personajelor adolescente” promisiunea, deocamdată a unei „proze de structură poetică”, încă inabil realizată.

Recită Mircea Dinescu o poezie caldă, unanim aplaudată. George Vicol, vorbind despre Mircea Dinescu, spune că „este fantastic; oficiază ca într-un mare templu”, este poezia însăși”. Virgil Huzum apreciază „adevărata muzică de cameră” practică de poet, subliniînd „acoperirea de substanță a cuvintelor”. Seara a constituit, de fapt, un succes de prestigiu pentru Mircea Dinescu, dovedînd - cui se îndoaie de aceasta - largă audiență a poemelor sale : Constantin Arsene a cumpărat volumele acestuia, care „ființează intru poezie” și le-a dăruit prietenilor (spune el); pentru Gorun Manolascu, mai prudent, „Dinescu este conștient de menirea sa”; Dorel Trifu îl vede ca pe „un exemplu sublim de poet flacără, șuvoi incandescent care topește cuvintele”; Vasile Andronache îi pretuiește sinceritatea, „de poet al strigătului”, chiar dacă „și Dan Verona este un mare poet al generației tinere”; Radu Anton Roman este plăcut surprins de „lipsa de scrupul în alegerea cuvintelor”; Dumitru Radu Luca vrea „să ne sălăm cu ochiul din inimă la destrămarea în ninsoare a lui Mircea Dinescu” (o și facem); pentru Valeriu Pantazi „otrava care îl ajută să-și trăiască delirul poetic îl apropie de perfecțiune”, iar în ce privește posibila flăcăie a celui-lalt poet al serii, Dan Verona, din Saint-John Perse, „în lirica acestuia tresărește un Haralambie Grecu care „ar speria pe acela”. Despre George Cămpănu (cu i din a) Valeriu Pantazi spune: „Este un băiat oarecare care-ți intră în birou cu un manuscris, dar după lectură, de plecat nu mai pleacă băiatul, ci autorul”. Dorin Tudoran crede că pentru Mircea Dinescu, „evoluția nu este deosebit de importantă”, el este „un poet acum”. Cuvîntul acesta este sedusă de versurile acestuia, „de vîscic adolescent „muzical”, Eugen Zănea îl apropie de Vasile Voiculescu, Bujor Voinea crede că „este prea mult să spunem despre Mircea Dinescu că atinge perfecțiunea, poeziile sale sint doar frumoase” și iată, la fel gîndește și Ninecă Tudor, Al. Paleologu, reabilitînd sensul cenacului, acela de atelier, semnaleză și el puritatea versurilor lui Dinescu, arătînd însă că „s-ar putea intimpla, dacă poetul se va instala în desăvîrșirea sa, să se autopastiseze, așa cum o făceau poeții anului 1910”. Alexandru Papilian acceptă și el premisa deosebitului talent al lui Dinescu care „este poetul pe care îl așteptăm”, cu rezerva de a nu-i „ridica pe soclu”, exprimînd, ne asigură el, cu cele mai bune intenții. Propunîndu-și să fie „zgîrcit” cu Mircea Dinescu, Dinu Flămînd crede că pe acesta „îl paște un narcisism foarte periculos, care tine de predestinarea sa poetică mai mult decît de poezia sa”. Tot pe Dinu Flămînd îl irită exagerata sîlfierie a versului, care „este de o ariditate rotundă, manieristă”. Ilie Constantin, ca de obicei, și-a pus în discuție melancolie contemporanii la prudență. Constantin Toiu crede că George Cămpănu datorează mult lui Anton Holban, mai cu seamă „rigoarea frazei”. De altfel, buna preluare a tradiției, ilustrată de un lung șir de clasiți, este evidentă și la Dan Verona a cărui „vecinătate cu fericite lecturi” (Dinu Flămînd) este salutară. Constantin Toiu remarcă „un sentiment generativ, un instinct al civilizației care av dominat seara aceasta, de bun augur pentru cele viitoare”.

Colorată a fost intervenția lui Dan Verona: „Un poet trebuie să fie mult nebul; acesta și-a NEBUNIZAT !!! adolescența, mai rămîne să-și NEBUNIZEZE !!! și restul”. Mă rog, Mircea Dinescu nu a malfunxit-o nici pe Victoria Ionescu-Cornu pentru că „deși are talent și e inteligent a adus aici o poezie practică, vorbind pesimistă”. Încheiînd lucrările cenacului, Adrian Păunescu a apreciat nivelul extrem de ridicat al acestei prime ședințe „constituită într-o veritabilă instanță „morală”, literatura propusă și opințiile exprimate pledînd pentru o literatură substanțială, curajoasă și sinceră, așa cum o cere epoca și așa cum o vrem cu toții.

Cei prezenți au păstrat un moment de ploasă reculegere în memoria celui care a fost Miron Radu Paraschivescu, „Marele Poet și Invățător”. Octavian STOICA

dan verona

Eretic își bat pleoapele

Ingeri cumplîți dorm pe veșmintele tale și în degetele domnului Destin sună de stingere.

Eu cred că-n tine-acum lumina deasă e-asemena unor păduri de miere fără sîrșit și fără început.

Apropiindu-ne unul de altul într-o divină atingere noaptea va arde ca un șal turcesc deasupra unei bătaii.

Și va fi o prăbușire de spațiu pe plutoare uși de biserică. Și lingă tine voi fi ca o vietate albăstră prinsă între faruri.

Eretic își bat pleoapele. De o mie de ori m-ai putea strivi între ele.

Și eu aș muri și aș învia de o mie de ori. Și din moarte numele tău l-aș striga și aș dovedi lumii că numai pe lemnul tău mă pot răstigni.

Căci tu ești o durere prin care umblu desculț. Și așa de repede curgi încît nu știu ce duci între maluri. Chiar și o lacrimă prelinșă din lumina ta

mi-ar putea îneca o cetate. O, chipul tău visat Peloponez

Și pletele tale poduri inchiupite peste prăpăstii. Și despletii peste ele trec robii cu durerile lumii în spate. Eretic își bat pleoapele. De o mie de ori m-ai putea strivi între ele

Nici o stea

Mamă tu ruina unui templu străvechi lingă coapsa ta ard eu ca o față împărătească. În lemnul ei se vorbește singele tău așa cum oi căra cu brațele un riu dintr-o mătăc în alta. Și singele tău divin se întunecă-n mine. E un inger acolo și-l bate cu bicliul sau poate pe marginea lui se retrage o caravană de scorpioni.

Nici-o stea nu poate să lumineze toată întinderea morții. O mină se desface din crin și în umbra ei viorie culcîndu-te îți va fi somn cît o ureche în care se toarnă destinul.

Tu iartă-mă mamă lingă tine cad în extaz cînd mă gîndesc ce frumos crește iarba pe umerii tăi. Și lingă tine parcă sint ingerul căzut din cer doar cu-n subțire inveliş de zăpadă. Și lingă tine parcă sint ingerul pregătindu-se să strălucească uicigător pentru ultima oară.

Nu-i decît vînt mamă cel care-mi vîntură flacăra. Nu-i decît nămolul fierbinte al lumii în vămle umplute ochi. Nu-i decît clopotul ca o măciucă atînat de furca paradisului. Nu-i decît regele desculț prin zăpadă. Nu-i decît regele mătăsos care-și caută umbra. Nu-i decît cerul acesta cu dinți și regele răcîcînd între paradis și infern.

Țărîniș și crin

Țărîniș și crinul eu același miroc ca printr-o muzică secretă Mama și Fiul. Și vine o vreme cînd pletele țîului sint o ordine de mîresme deasupra. Ca dintr-un Dumnezeu senin pe ochii mamei cad semnele întoarcerii lui. Și el cade în somn adormindu-și țîparul. Ca un voievod în catedrală

ingenunche Fiul în Mamă. Cu cît te depărtezi de mine deci cu cît de somnul tău sint moi aproape mamă și ceată sint în jurul pleoapei mele venînd din pămînt și din afara lui și pletele cu înstrînare mi le unge amurgul.

Se cuvine să nu ingenunchez înaintea durerii. De la înălțimea acestui munte, cine să-și mai întrețină rănile ?

Total e alb. Total solar. Total recreat. Ferecat cu argint va fi cornul inorogului.

Între țărîniș și crin imi port eu trupul plîng eu și cînt. Prințre țărîniș și crin întrerup eu veșnicia ca lebăda un destin.

Între țărîniș și crin așez eu tronul iubirii și împrumut călcîiul unui ideal. Cu umbra îmi învelesc eu morții fiind regele lor, fluturii deja îi aud în lumină Și iată trupul meu iubindu-te între țărîniș și crin. Totul se mai repetă odată cu mine. Astfel că dintre toate cele rodite nimic mai pur n-am văzut pînă acum.

Să fi fost

Să fi fost Helikonul acolo ? Sau legiuni neadormite de lire care cîntau, cîntau și cîntau ?

Sub pleoapele noastre se îmbăiau fecioare cu trup de tîmie

O patrie de crin înflorînd între maluri. Și după semne nouă necunoscute malurile se uneau unul cu altul.

În văzduhul subțire i se văd urmele

Acum noi încă mai rămînem aici s-o mesteacă în tăcere dumnezeiasca apariție

Desen de C. E. DRAGAN

Ca după o prea puternică trăire vine noaptea s-o infunde orbite cu cîlții de miere.

Ouă pierdute de femeile din cer sint stele în apă. Pescuitorii dacă le-ar culege cred să s-or mișca și locurile lor strălucitoare de sus și-o sfîrșită muzică s-ar arăta prin ingerii capiloroși să ne rețeze capul.

Deasupra pleoapele cad. Decapitat în Turnul Bebel timpul prezent.

Totul parcă se întîmplă de mult. Și cine-și va mai aduce aminte care-i cetatea Poetului ?

Și doar lumina ochiului

Noaptea prin mine umblă însingurat scuturînd omătul cetății și doar lumina ochiului îl mai luminează și în timpul acesta întîmplările se caută una pe alta.

Tu ești o intimplare frumoasă intrînd în viața mea ca și cum ai deschide o fereastră spre paradis.

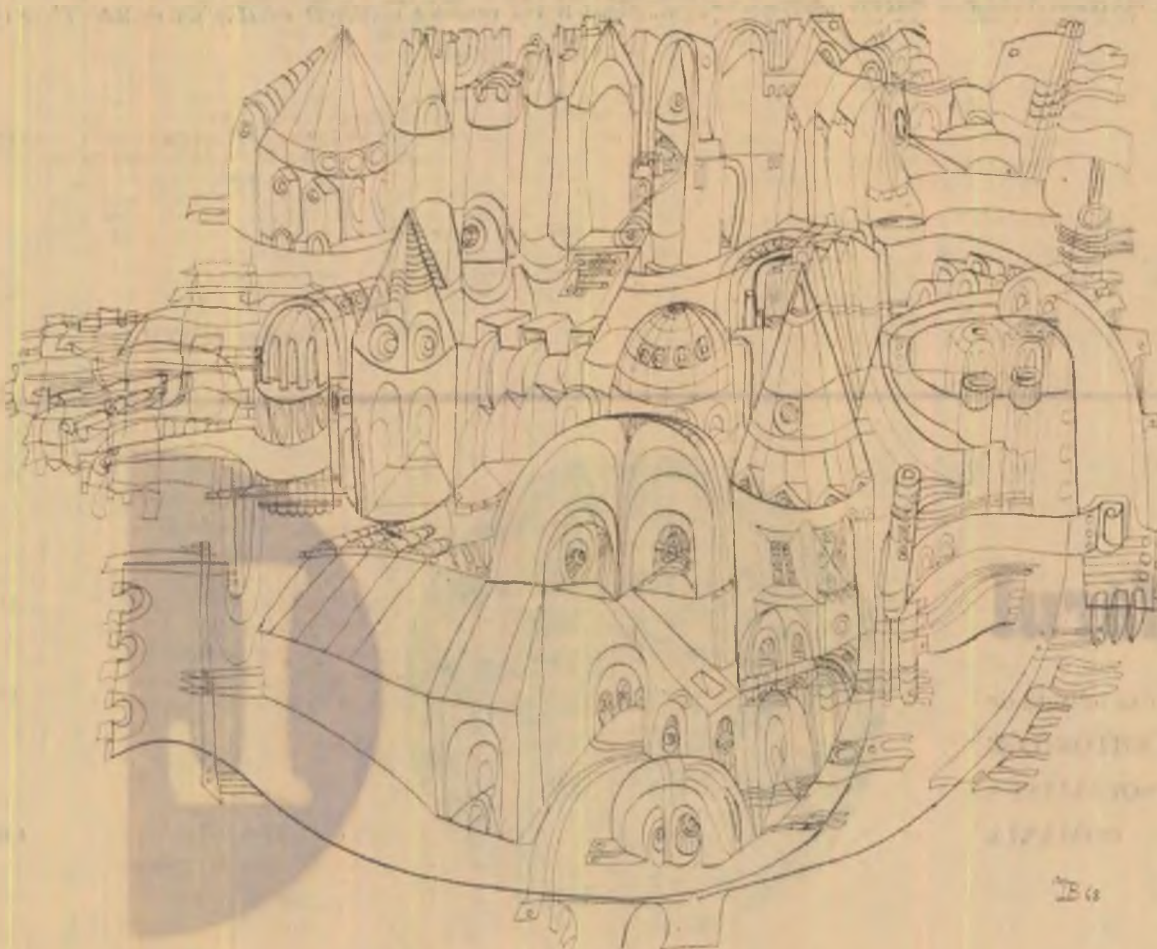
Și eu sint intimplare. Un fel de turn din care nînge plînsul atunci cînd sufletul ascunde bătaii. Sau răsos pe cîmpul de luptă un fel de capelă în care ruginește vîntul.

Sau o floare strălucînd printre mărăcinii din rîpi.

Sau un oraș în care cîntă inorogii.

Sau rodul infinit al unui ou regal.

Intîmplător mă luminează și cîntecul acesta. Luminele pe care le-am creat în mine caut rănile trupului prin scorbura lor să iasă afară. Și acum ele stau pe trup lacrimînd așa cum răsna lacrimăză pe brad. Deci prea strîmt se dovedește trupul meu, deci trupul meu e-asemena mînușii în care-ți țîpă mina domnișoară.

spiritul adâncurilor

Poetul tânăr
nu mai poate avea
altă înfățișare

Nu simțeam marcați de viață și de moarte poetului Nicolae Labiș. Tineretea noastră stă sub semnul lui, ca într-o neîntreruptă „fără bătrânețe”, neputând-o nega, oricât de imperfectă a fost. Cu moartea lui a început maturizarea noastră. Nu era inevitabil capăt de vîrstă, nu intra în șirul fatal al morților-rude și a fost o durere întreagă, primitivă direct, neimblînzită de nimic: pierdeam pe cineva de vîrstă noastră. Nimic nu mai era îndepărtat, „pentru alții”, sau imposibil să ni se întâmple nouă. S-a întîmplat tocmai în anii în care, nu se știe de ce, poezii tineri scriau despre moarte cu o inconștientă bucurie metafizică: îi atrăgea devenirea „de după...”. Spuneau că vor fi multumii dacă vor mai exista sub înfățișarea unui fir de iarbă, a unei flori, a unei răscuiri de vînt. Nu țin minte ca Labiș să fi scris vreodată asemenea poezii. Firul de iarbă, floarea, răscuirea de vînt — și chiar neînțînța, gîndită rimat, ca jocuri de cuvinte... Dacă-mi amintesc bine, nimeni n-a mai scris așa după pierderea lui Nicolae Labiș.

critică. Viața lui nu poate fi judecată însă de pe teritoriul indiferenței. Liber în mîndria lui neagră și etern nostalgic după peisajul pădurilor natale, cu cojocul de oaie, umblînd prin oraș și-luietă singură; dar și cu formidabila lui valiză de piele, cu fermoar, raft călător al volumelor de poezie franceză... dar și cu eleganța primului — și singurii lui — costum cu vestă, dar și cu stilul său citadin luînd un filtru la Capșa, cu tabieturi de vechi bucureșten. Greu de fixat într-o formulă unică. Există un tablou al lui, mereu reproduis în volume. O cută demonică îi brăzdează fruntea, mustața se boltește peste colțurile unei guri amare. Dintr-o naivă credință că Labiș nu era așa, evit totdeauna înfățișarea sa. De la el ne-au rămas puține fotografii, abia cu cineva în plus decît de la Eminescu. Intimplarea făcea să am una, de grup, pe care Labiș o cerea într-un bileț grăbit: „am nevoie de jumătate de poză pentru un carnet” (de student, probabil). Era făcută în 1952, la 17 ani.

Portret de TUDOR JEBLEANU

Nelimitata sferă
de acțiune

L-am întîlnit poate de două-trei ori, am schimbat poate două-trei fraze nesemnificative: un poet atrage privirile altui poet, cum femeia le atrage pe cele ale altei femei, cum o femeie atrage privirile unui bărbat: avea tocurele încălțărilor roase.

După ce a murit — așa se întîmplă — i-am citit poeziile mai cu atenție. Și atunci am aflat tot ce am pierdut din cauza „frazelor nesemnificative”. Mie mi-a fost dată puțină de a o afla. — el, îmi pare rău, nu știu. Imi amintesc că, din cînd în cînd, trebuia să lustruiești pantofii omului care răspunde de tine. Invoii plecosă în grupuri jignitor de vesele. Întrînd seara în dormitor, singura mea șansă era să adorm. Singur între treizeci de puturi goale. Ba nu, nu singur, ci alături de micuțul, pe atunci, Dan Văduva, pentru care „acasă” însemna să doarmă alături de tăic-său într-un garaj. Niciodată n-am să înțeleg cum putea băiatul acela de nouă ani să sforăie atât de feros, de parcă tăia pămîntul cu un fierăștrou ruginit. Nu-mi amintesc cînd n-am mai putut suporta acela zgomot, nici cînd mi-am tras hainele pe mine. Ușor voalat, revăd zborul meu peste corăbii de beton ce învingeau clădirile internatului. De-abia ajuns în stradă, am văzut că era noapte. Din stația „Traian”, un tramvai (24?) m-ar fi putut duce pînă în apropierea casei, unde bădînd la ușă, mi-aș fi speriat mama, tolerată în camera unor bătrîni binevoitori. Camera în care era mai mult loc pentru suflet, decît pentru trei trupuri. Am început să alerg prin fața ferestrelor ce strălucesc Bulevardul Republicii, ferestre în spațiile corăro, colaj de-a mei visau; poate florile dalbe, flori de măr. La Piața Rosetii am crezut că mă voi întoarce. Dar pînă să mă hotărîsc o face cale întoarsă, eram la Universitate. La ora aceea, pe aici treceau mai des tramvaiele de noapte și unele dintre ele m-ar fi putut duce pînă în apropierea casei, în care nu știu dacă aș fi îndrăznit să intru. Oricum, m-am instalat în stația de la Colțea. Un singur om părea că mă vede. Era scund, înfășurat într-un palton larg și neversosimil de lung. Pieptul era tînuț, parcă, de două șiruri de nasturi metalici. Chipul nu se putea distinge prea sigur de sub o căciulă, de care atîrnau două urme apăsătoare de urechi. Cînd o prîi primul tramvai, omul s-a uitat scurt la mine. M-a ajutat să urc. Ajuns pe platforma vagonului, m-am trezit lipit de geam. Instinctiv am început să șterg geamul aburit. N-am apucat să văd decît atât: un bărbat care purta — mi s-a părut? — și grîja unei femei, s-a îndreptat spre „Urcarea” vagonului din față. A ezitat? (Era multă lume? Apoi s-a decis pentru „Coborîrea” de la remorcă. Poate tramvaiul a pornit cînd bărbatul de-abia pusese piciorul pe scări, poate a alunecat făcînd loc feremii, poate a fost împins („Pardon! I Pardon!”?)

Un nou martor

De cîte ori nu l-am întrebat pe doi dintre cei mai apropiați prieteni ai poetului Nicolae Labiș, pentru ce e n-au scris niciodată nimic despre prietenul lor, căci toți cei care l-au cunoscut cît de cit, sau au bătut din înțîmplare cu el, sau l-au atins în trecere brațul, toți aceștia n-au scăpat niciun prilej să și-l amintească lor înșiși și altora, fără să știe că poetul a fost numai jumătate ei însuși, cealaltă jumătate fiind exprimarea lui. Imi răspundea că n-a fost cu puțină să se organizeze atît de armonios încît să pătrundă în văzduhul adeseor numit muzică și aflați acolo să se străduiască să transcrie în teva impresii despre prietenul lor, poetul. Căci cunoscuiți cu auz mai delicat cu îndrăznit această transcriere cu fidelitate ori forțîndu-ne ochii cu niște copii nedesăvîrșite despre poet, care au devenit embleme pentru bacalaureați. Și că aceștia care au îndrăznit au luat în serios necesitatea dării în vileag și s-au propus drept martori oculari ai faptului că poetul a existat și ei chiar l-au atins.

Ne interesează mai mult sau mai puțin ivirea poetului printre oameni (părinții și rudele apropiate ale poetului ne pot da, vai, cheia copilăriei sale zburdînd și jonglînd cu ceea ce cred ei că e esențial) și cel mai mult ne privește taina lui adîncă, faptul că el a încercat cutreierînd cîmpia și muntele și apele acestei naturi să fie talmăcilul nostru în univers. Poetul acesta a fost așteptat mult de oeilții frați de generație pînă cînd adevărul roștit de el s-a despielat într-afîta de el, încît acesta a devenit și adevărul lor. Dar numai poetul a putut articula atunci și a dat glas oricărui obiect și neînșelător al aceluia moment istoric al literaturii noastre. Numai el a cunoscut niște fapte pe care le-a intrăbuinat ca semne și mulțumită acelor percepții superioare, poezii au fost pe un pas mai aproape de lucruri și au văzut clar teribila lor metamorfoză. El a știut de ce pădurea a fost smălăuită cu flori roșii, de ce este împodobită răsufierea noastră cu animale, ca un părinte muritor a știut că un duh cu cit este mai curat cu atît își alege trupul cel mai neîntinat.

Geniul acestui adolescent sensibil și imaginativ eșeni neîntelului copil mistico Rimbaud, credea că poate vindea rănilor de care suferă universul pe tot cuprînsul împărăției cunoscute de el. Credea, ca orice mare artist, că natura și-a asigurat forța prin el. Că natura după ce l-a furit și l-a dus pe parfumate brațe pînă în adolescență nu-l va expune riscului de a-l pierde fără veste, pe el poetul, minune a ei neprevăzută cu aripi dect pentru a se apropia și îndepărta în neant.

Pentru că originea celor mai multe emoții este de cele mai multe ori uitată, amintesc că Nicolae Labiș a fost o scripă la genului care a căpătât vigoare brusc pentru că ceea ce imagina el reprezenta lumea ideală a acelor tulburători ani, o conștiință atît de pură și rară.

A trăit evenimentele și s-a apropiat cu un pas mai mult decît aluit, a numit acele lucruri văzute cu un nume ca un univers. După esență și aparență el a numit conversațiile sale cu universul încîntînd floarea minții celor doritori de numire. Noul martor al existenței poetului printre noi și-și propună luminarea operei literare, rămînd să uite cealaltă jumătate a ființei poetului închinînd în ea gingașo viață de a nu mai fi, și să recondieze după criteriile sensibilității anului aproape 2000 poeziile nemșcate ca vasele de lemn conținînd sentimentele celui care a scris.

Gabriela MELINESCU

„Se va găsi și pentru mine un tramvai”

Aveam unsprezece ani. Ultimei trei mă obișnuiseră cu rigiditatea internatului u-nu dîntre marile licee bucureștene. Pentru sfîrșitul acelei săptămîni (8-9 decembrie) mi-am primit biletele de voie. De pe atunci înțelegeam greu, cînd din cînd cînd, trebuia să lustruiești pantofii omului care răspunde de tine. Invoii plecosă în grupuri jignitor de vesele. Întrînd seara în dormitor, singura mea șansă era să adorm. Singur între treizeci de puturi goale. Ba nu, nu singur, ci alături de micuțul, pe atunci, Dan Văduva, pentru care „acasă” însemna să doarmă alături de tăic-său într-un garaj. Niciodată n-am să înțeleg cum putea băiatul acela de nouă ani să sforăie atât de feros, de parcă tăia pămîntul cu un fierăștrou ruginit. Nu-mi amintesc cînd n-am mai putut suporta acela zgomot, nici cînd mi-am tras hainele pe mine. Ușor voalat, revăd zborul meu peste corăbii de beton ce învingeau clădirile internatului. De-abia ajuns în stradă, am văzut că era noapte. Din stația „Traian”, un tramvai (24?) m-ar fi putut duce pînă în apropierea casei, unde bădînd la ușă, mi-aș fi speriat mama, tolerată în camera unor bătrîni binevoitori. Camera în care era mai mult loc pentru suflet, decît pentru trei trupuri. Am început să alerg prin fața ferestrelor ce strălucesc Bulevardul Republicii, ferestre în spațiile corăro, colaj de-a mei visau; poate florile dalbe, flori de măr. La Piața Rosetii am crezut că mă voi întoarce. Dar pînă să mă hotărîsc o face cale întoarsă, eram la Universitate. La ora aceea, pe aici treceau mai des tramvaiele de noapte și unele dintre ele m-ar fi putut duce pînă în apropierea casei, în care nu știu dacă aș fi îndrăznit să intru. Oricum, m-am instalat în stația de la Colțea. Un singur om părea că mă vede. Era scund, înfășurat într-un palton larg și neversosimil de lung. Pieptul era tînuț, parcă, de două șiruri de nasturi metalici. Chipul nu se putea distinge prea sigur de sub o căciulă, de care atîrnau două urme apăsătoare de urechi. Cînd o prîi primul tramvai, omul s-a uitat scurt la mine. M-a ajutat să urc. Ajuns pe platforma vagonului, m-am trezit lipit de geam. Instinctiv am început să șterg geamul aburit. N-am apucat să văd decît atât: un bărbat care purta — mi s-a părut? — și grîja unei femei, s-a îndreptat spre „Urcarea” vagonului din față. A ezitat? (Era multă lume? Apoi s-a decis pentru „Coborîrea” de la remorcă. Poate tramvaiul a pornit cînd bărbatul de-abia pusese piciorul pe scări, poate a alunecat făcînd loc feremii, poate a fost împins („Pardon! I Pardon!”?)

Bărbatul mi-a apărut din nou în față, răstîgnit de grăturul ce leagă vagoanele. Ar fi putut rămîne agățat în colții grătului. Ar fi putut... Am închis ochii abia cînd capul bărbatului a izbit caldarîmul, cerînd parcă cu violență să i se deschidă. Pămîntul, Pămîntul, de ce l-ai ascultat? Cine a ți-pat, cine l-a recunoscut primul, cine l-a plins mai întîi, nu știu. Imi amintesc numai că paltonul cu nasturi metalici a mormăit în ceafa mea, îmbrăcîndu-mă în prima cămașă de gheață pe care am purtat-o: „Nasol micule, nasol rău. Repe-de jos, că ne-apucă dimineața pe-oci”. N-am avut timp să văd nimic, cînd am corborat. Doar capul, capul curit de privirile curioșilor acelei nopți. („Și s-a stîns în mînte ultimul meu gînd”).

Dimineața m-a apucat în dormitorul celor treizeci de puturi. Micuțul Văduva nu mai sforăia, deși cred că nu-și schimbase cu nimic poziția în care-l ajunsesse somnul. Cînd m-a podidit plînsul, invoii începuseră să se întoarcă. Aveau pachete în mîni și mă priveau stînjiniți; cu milă. Trăisem cîteva clipe într-un vagon-ghiolînă, într-un vagon în care, ani de zile după aceea, aveam să călătorească oameni buni, oameni răi, oameni. De cîte ori în acești ani nu mă voi fi aflat liniștit exact pe platforma remorci, de unde, într-o noapte oarbă, corborisem năuc, împovărat de nițelul suflet ce mă însoțea. („Neologic suflet mai nutrim”).

Nu multe zile după înmormîntarea de la Bellu, profesorul de română ne-a povestit cînd, unde și cum începuse să moară marelui poet Nicolae Labiș. N-am putut nici măcar să plîng, iar inexactitățile și înfiorările din spusurile bunului profesor imi dădeau impresia că asistam pentru prima oară la o întimplare de neînțeles. Și toate acestea se întîmplau la puțină vreme după ce fusese desemnat în chip „oficial” drept poetul clasei... *

În 1968, la un seminar de literatură română dedicat poeziei lui Labiș, mai toată lumea tăcea. Un coleg, poet, a trecut la o acțiune pe cont propriu: a vorbit pînă la sfîrșitul primei ore. După pauză el mi-a spus: „Acum vorbești tu!”. „Nu pot”. „Cum nu poți? Dacă nici despre Labiș nu vorbim, ce mai căutăm aici, în facultatea asta?” Apoi, mai tîrziu doamna Vera Adamea mi-a vorbit despre manuscrisele pe care le deținea de la Labiș. Cînd m-am aflat în fața hîrtiilor încă tinere, acoperite cu rînduri așternute într-o grafie neașteptat de domoală, m-a apucat iarăși tăcere. („Pe un picior de plai, pe-o gură de rai / Stau citeodată, împletit și mut.”) Într-o noapte mai bună cu mine și cu alții, Mircea Dînescu mi-a recitat, printre altele, și o poezie de-a sa care începe așa: „Se va găsi și pentru mine un tramvai”. După acest prim vers l-am îndreptat: „Te-ai gîndit la Labiș?” „Nu Aud poezia asta de cincisprezece ani”.

Dorin TUDORAN

Nașterea căprioarei

lui NICOLAE LABIȘ

Se distila în arbori, lin, aerul curat
Descătușînd esențe ce nu le cunoașteam
Părea că trece vremea prînz-un etern palat
Și trunzele cu stele strigau din verde geam.

Trăiam o lume-a lumii, între ozon și cetini
Privirea dăruind-o vieții-n circuit
Tragic, aud cum murmur de poezie-nectini
Și cum tresare arcu! imaginii uitit.

Bătăina căprioară rîștrîntă-n ochiul apei
Vechi mit al întimplării și brazilor superbi
Purta sub vulgarerea neliniștirilor pleoapei
Întîiul pos pîn liniștii al pulului de cerb.

Era la ceasu-n care izvoarele, din datini
Se pierd în cel mai nobil ecou din cite sint
„Amețitoare apă ce limpede te clatin!”
Zăpezile, nostalgic, ne cotopeau în cînt.

Era la ceasu-n care izvoarele abia
Tremolizau un cîntec, amplificat în vale
Și pulul căprioare! dintre păduri venea
Ca veșnic să se nască din versurile tale.

Nicolae DRAGOȘ

Nu doar pe vocație, ci un destin

A fi un mare poet nu e doar o vocație ci un destin. Fără îndoială, Nicolae Labiș avea un asemenea destin. El nu era un poet, adică un înzestrat care șfîșuiește sau chinuiește cuvîntul, el era însăși Poezia. Poezia era damnătimea și izbăvirea lui. Această impresie ciudată, de om venit din alta lume, dintr-o lume mai gravă, mi-a lăsat-o din prima și în care l-am cunoscut. Mi-am dat seama, după primele cuvinte schimbate, că am în fața mea un copil de geniu — și, intuiția mea, multumesc lui Dumnezeu nu m-a trădat niciodată. Tot ce era vulgar și mediocrul stîngherea atît de dureros încît nu putea să nu te tulbure acest suflet puternic și fragil în același timp. Cînd l-am cunoscut eu încă nu mă ocupam de literatură și relațiile mele cu poezii și scriitorii erau împlicate de o inevitabilă suspiciune reciprocă. Venise la redacția „Scînteii tinerețului” unde lucram pe atunci — cu mustata lui care ne reușea deloc să-l maturizeze, cu un cojocel adus din prîbeștele lui de acasă și cu nedepărtății lui pantofoși de atletism. Eram însă prieten cu Lucian Raicu și Eugen Mandric — pretenții nedepărtate ai lui Labiș — și astfel l-am cunoscut îndeaproape.

Ceea ce m-a umit, cînd l-am cunoscut, a fost extraordinara lui inteligență și dramatizmul zguduitor al vieții lui interioare. O asemenea ingenū durere e desigur privilegiul marilor poezii. Inteligența lui reală și dramatică îi mărea senzația de singurătate. Cred că numai cu Lucian Raicu se simțea în largul lui. Pe toți ceilalți ne admitea doar, în marea lui bunătate. Pe mine mă suspecta de o veșnică malicie. Chiar autograful pe care mi l-a dat la „Primele iubiri” răsuftă această tandră neîncredere. O. Doamne ce bucuros a fost cînd te-a apărut prima carte. Imi amintesc, ca prin

ceață, de-un chef strășnic la „Café de la Pair”, erau de față Nicolae Țic, Raicu, Mandric și, dacă nu mă înșel, Mihail Petrovanu.

Dar din acel dramatism al vieții lui interioare, de o acuitate pe care noi n-o bănuiam, dar pe care versurile lui o denunțau, se naștea uneori o bucurie de viață aproape barbară. O bucurie vastă, venită din marea lui iubire de oameni, chiar dacă acei oameni erau greși, mediocri, posaci. Așeseori îl găseam bînd în compania unor necunoscuți, pe care îi trăgea, Dumnezeu știe de unde. Și eu îi făceam obișnuitele mele reproșuri estetizante. „De ce bei cu schematicul ăla?”. El n-avea pedanta mea aristocrație care selecta sever oamenii demni de a bea împreună. El se înțelegea bine cu toți, sau nu se înțelegea cu nici unul, și atunci îi era pesemne indiferent cu cine nu se înțelege, cu prostii sau cu inteligenții. Dar nu din indiferență se naștea totuși această comunicare. El era un om foarte bun.

Încă de pe atunci devenise o legendă. Puterea de seducție a poeziei și a personalității lui erau uluitoare. Devenise, cred că nu mă înșel, cel mai iubit poet de după Eminescu. Am spus înadins „iubit” — căci într-adevăr oameni de toate categoriile îl înconjuraseră cu o dragoste de-o violență aproape maternă. Nu exista poet contemporan care să fi stîrnit o atît de mare iubire. Poezia lui Labiș intrase în conștiința unei mase largi de oameni prin acele dramuri stranii pe care numai poezia le cunoaște. Desigur, pe vremea lui Labiș mai erau și alți poezii talentați. Dar cu Labiș era altceva, Labiș era poetul, unicul, diivitul... Teodor MAZILU

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kîșeleff 10, tel: 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”

Prezentarea grafică : Mircea Popescu
Paginator : Nicolae Ion